

A nukleáris tabu kommunikációs kihívásai: Az Oroszország által keltett
fenyegetések értelmezése és hatásai

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	3
1. Nukleáris fegyverzet a világban.....	5
1.1. A taktikai és stratégiai nukleáris fegyverek közötti különbség.....	5
1.2. Oroszország nukleáris arzenálja.....	6
1.3. MAD doktrína	7
1.4. Nukleáris fegyverekre való igény magyarázata	8
1.5. NATO és a nukleáris fegyverek	8
2. A nukleáris tabu fogalma és története	10
2.1. Nukleáris tabu a hidegháború alatt (1947-1989).....	10
2.2. A hidegháború utáni időszak (1989-2024).....	13
2.2.1. Nukleáris tabu Obama elnöksége alatt (2009–2017)	16
2.2.2. Nukleáris tabu Trump elnöksége alatt (2017-2021).....	16
3. Oroszország kommunikációjának háttere	19
3.1. A kommunikáció főbb csatornái és szereplői	21
3.2. Kommunikáció az orosz–ukrán háború alatt (2014-2024).....	23
4. Az Oroszország által keltett fenyegetések elemzése.....	26
5. A nukleáris tabu megszegésének következményei	31
Konklúzió	32
Irodalomjegyzék.....	34

Bevezetés

A nukleáris fegyverek megjelenése a tudományos világon túl több tekintetben is hatalmas áttörés volt az emberiség történetében. Teljesen megváltoztatták az addig ismert globális berendezkedést, és a mai napig rengeteg kihívást vonnak maguk után. Az 1945-ös bevetésüket követően fokozatosan kialakult egy – Nina Tannenwald szavaival élve – nukleáris tabuként ismert íratlan nemzetközi norma, ami alapján egyik ország sem használhatja az adott fegyvertípust.¹

Dolgozatomban azt szeretném vizsgálni, hogy milyen hatással van Oroszország kommunikációja az orosz–ukrán háború alatt a nukleáris tabura. Arra kísérlem megtalálni a választ, hogy valóban jelentenek-e veszélyt az általuk alkalmazott kommunikációs stratégiák, és vezethet-e ez a nukleáris tabu megszegéséhez.

Feltevésem a következő: Az utóbbi évtizedben a nukleáris tabu fogalma egyre inkább erodálódott - többek között Donald Trump retorikájának köszönhetően – viszont Oroszország fenyegetésekkel teli kommunikációja az orosz–ukrán háború alatt ezt egy új szintre emelte.

A dolgozat elején áttekintem a nukleáris fegyverek kategóriáit, és azok különböző alkalmazási módjait vizsgálom, kiemelve a taktikai és stratégiai nukleáris fegyverek közötti alapvető különbségeket, valamint bemutatom Oroszország nukleáris arzenáljának összetételét. Emellett foglalkozom a kölcsönös megsemmisítés doktrínájával (MAD), amely a hidegháború óta alakítja a nukleáris nagyhatalmak közötti stratégiai együttműködést, és megvizsgálom a nukleáris fegyverek iránti igény mögöttes okait, beleértve a NATO szerepét és politikáját ebben a kontextusban.

A továbbiakban a nukleáris tabu fogalmát vizsgálom és annak fejlődését egy részletes történelmi áttekintés során a hidegháborútól napjainkig. Kitérek a hidegháború alatti időszak jelentős eseményeire: a berlini válságra, a koreai háborúra, a kubai rakétaválságra. Bemutatom az enyhülés, azaz a détente korszak alatti fejleményeket, kitérek az NPT (Treaty on the Non-

¹Tannenwald, N. (1999). The Nuclear Taboo: The United States and the Normative Basis of Nuclear Non-Use. *International Organization*, 53(3), 433–468. <http://www.jstor.org/stable/2601286>.

Proliferation of Nuclear Weapons) egyezményre, illetve a SALT szerződésekre, amelyek fontos lépést jelentettek az Egyesült Államok és Szovjetunió között.

A hidegháború utáni évtizedekben a nukleáris fegyverek globális biztonsági helyzete jelentősen megváltozott. A Szovjetunió felbomlása és az új biztonsági kihívások megjelenése új dinamikát hozott a nukleáris fegyverek kezelésében. Kiemelem a START szerződések fontosságát, elemzem a nukleáris tabut Barack Obama elnöksége alatt. Összesítve úgy tűnhetett, hogy a különböző szerződések a leszerelés felé terelik a világot, viszont Irán és Észak-Korea nukleáris programjai és az új nukleáris képességek megjelenése továbbra is bonyolítja a nemzetközi biztonsági helyzetet. Kutatásom szempontjából kiemelkedő szerepet kap a nukleáris tabu Donald Trump elnöksége alatt, mivel a későbbiekben összehasonlítom a fenyegetéseinek jellegét Vlagyimir Putyin kommunikációjával.

Áttérve az orosz kommunikációra, annak összetettsége miatt szereplőkre és csatornákra bontom azt, bemutatom a hátterét, visszanyúlva egészen a Szovjetunióhoz, illetve konkrétan az orosz–ukrán háború alatti kommunikációt is elemzem. Különös figyelmet szentelek az olyan dezinformációs eszközöknek, mint például, a „Hazugságfolyam”, azaz a „Firehose of Falsehood” modellnek vagy a „reflexív kontroll”-nak.

A célom az, hogy feltárjam, miként alakítja és használja Oroszország a nyelvet és a retorikát a nemzetközi közvélemény befolyásolására, különös tekintettel a nukleáris kérdésekkel kapcsolatos kommunikációjára. Ennek a módszernek a segítségével mélyebb betekintést szeretnék nyújtani abba, hogy ezek a kommunikációs technikák milyen hatással vannak a globális biztonságpolitikai dinamikára és hogyan formálják az orosz–ukrán háború percepcióját a nemzetközi közösség szemében. A legutolsó fejezetben felvázolom mi történne, amennyiben a nukleáris tabut megszegné akár Oroszország, akár egy másik ország.

1. Nukleáris fegyverzet a világban

A nukleáris fegyverek a leghalálosabb és legpusztítóbb fegyvertípusnak számítanak. Alapelvük a robbanás során felszabaduló nukleáris reakcióenergia felhasználása. Két típust különböztetünk meg: míg az atombombánál a maghasadás, hidrogénbombánál magfúzió vezet az energia felszabadításához. Az Egyesült Államok a Manhattan terv keretein belül kezdték el a kifejlesztését 1942-ban, és három évre rá, 1945-ben került sor a legelső nukleáris fegyver tesztre.²

Általánosságban de jure és de facto atomhatalmakat különböztetünk meg, az előbbi a jogilag megerősített, elfogadott, utóbbi pedig a tényleges atomhatalmakat foglalja magába. A de jure atomhatalmak közé tartozik: Kína, Egyesült Államok, Franciaország, Egyesült Királyság és Oroszország. A de facto atomhatalmakat pedig Észak-Korea, India, Izrael és Pakisztán alkotja. Az ICAN (International Campaign to Abolish Nuclear Weapons) szerint a felsorolt kilenc állam összesített nukleáris arzenálja 12,700 nukleáris robbanófejből áll, ezekből 9,400 aktív katonai raktárokon helyezkedik el. Oroszország vezeti a listát (kb. 5900) az Egyesült Államok nincs sokkal lemaradva (kb. 5400), összesítve a két állam a nukleáris fegyverek 90%-át birtokolja.³

1.1. A taktikai és stratégiai nukleáris fegyverek közötti különbség

A stratégiai és a taktikai nukleáris fegyverek közötti különbségek alapvető fontosságúak a hadviselés és a nemzetközi politika szempontjából. Stratégiai nukleáris fegyvereket gyakran "várospusztítóként" emlegetnek, melyek célja, hogy egy ország háborús képességét gyengítsék vagy semlegesítsék. Ezek a fegyverek hatalmas pusztítóerővel rendelkeznek, és képesek ellenséges kikötőket, hadianyag raktárakat, katonai bázisokat, rakétaindító állásokat és a vezetés központjait megcélózni. A stratégiai fegyverek jellemzően nagy hatótávolságú rakétákon helyezkednek el, melyek képesek ellenséges területeket távoli, előretolt bázisokról vagy akár a tenger közepéről is elérni.⁴

²ICAN. (2023). *Nuclear Weapons History*. https://www.icanw.org/nuclear_weapons_history. Utolsó elérés: 2024.04.19.

³ICAN. (2023). *Which countries have nuclear weapons?* https://www.icanw.org/nuclear_arsenals. Utolsó elérés: 2024.04.13.

⁴Britannica, T. Editors of Encyclopaedia. *Strategic weapons system*. (2023). Britannica. <https://www.britannica.com/technology/strategic-weapons-system>. Utolsó elérés: 2024.04.11.

A taktikai nukleáris fegyverek célja a harctéren való győzelem elérése. Ezek a fegyverek nem rendelkeznek akkora hatótávolsággal, mint a stratégiai társaik, de még mindig rendkívül erősek, és képesek nagy mennyiségű katonai erőt vagy felszerelést megsemmisíteni, beleértve ellenséges repülőtereket, tengeralattjárókat vagy akár repülőgép-hordozókat is. Néhány taktikai nukleáris fegyver olyan kicsi, hogy egy hátizsákban is elférhet, és rövid hatótávolságú rakétákhoz vagy tüzérségi lövedékekhez is hozzá lehet csatolni. A taktikai nukleáris fegyverek használatának filozófiája az, hogy mivel kevésbé erőteljesek és elsősorban a harctéren, nem pedig lakott területeken kerülnek bevetésre, ezért használatukat inkább "elfogadhatónak" tekintik, és nem feltétlenül vonnak maguk után széleskörű nukleáris válaszlépést.⁵

Azonban ez csak egy feltevés. Valójában a taktikai nukleáris fegyverek bevetése is jelentős stratégiai változásokat hozhat, és nincs egyetértés arról, hogy egy ilyen bevetés milyen válaszlépéseket vonhat maga után. Tehát, bár a taktikai és a stratégiai nukleáris fegyverek eltérő célokat szolgálnak, a nukleáris fegyverek bármilyen formájú használata jelentős következményekkel járhat, és nem ismert, hogy egy taktikai nukleáris fegyver bevetése milyen láncreakciót válthat ki a nemzetközi kapcsolatokban.⁶

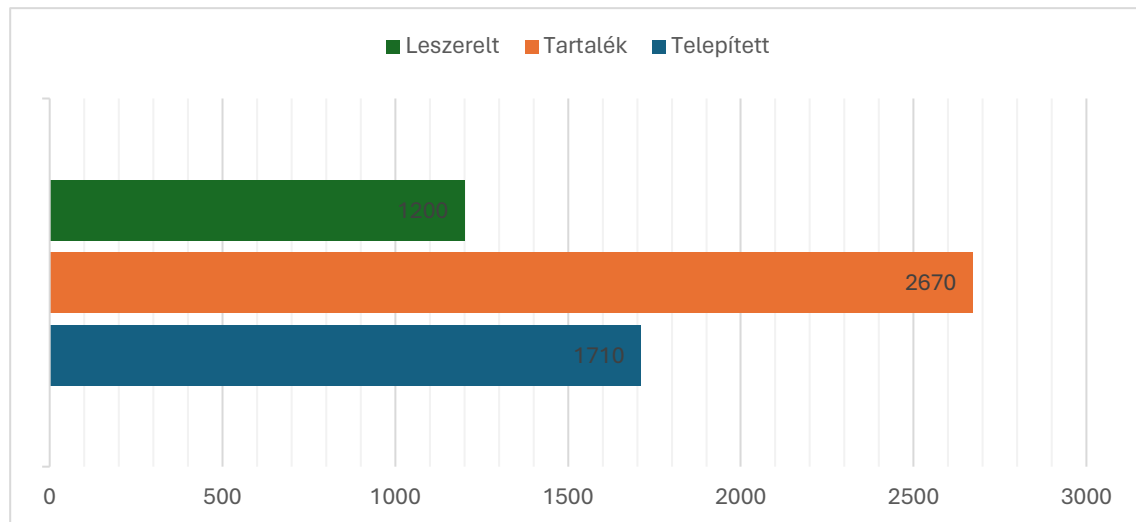
1.2. Oroszország nukleáris arzenálja

Oroszország nukleáris arzenálja háromféle fegyvertípusból áll: szárazföldi bázisú, tengeralattjáró bázisú és bombázókból. Az Amerikai Tudósok Szövetsége (Federation of American Scientists) szerint Oroszországnak 5977 nukleáris robbanófeje van, de ebbe beletartozik 1500 robbanófej, amelyek már leszerelésre kerültek. A fennmaradó közel 4500 robbanófej többsége stratégiai nukleáris fegyverek, ballisztikus rakéták, amelyek távoli célpontokat képesek eltalálni.⁷

⁵Eric E. Holdeman. *What Are Tactical Nuclear Weapons?* (2022). Government Technology. <https://www.govtech.com/em/emergency-blogs/disaster-zone/what-are-tactical-nuclear-weapons>. Utolsó elérés: 2024.04.11.

⁶Dr. Zoomie. *Tactical vs. Strategic Nuclear Weapons: What is the Difference?* (2023). Nevada Technical Associates, Inc. <https://www.ntanet.net/tactical-vs-strategic-nuclear-weapons-what-is-the-difference/>. Utolsó elérés: 2024.04.11.

⁷BBC News. (2022). *Putin threats: How many nuclear weapons does Russia have?* <https://www.bbc.com/news/world-europe-60564123>. Utolsó elérés: 2024.04.16.

1. ábra: Oroszország nukleáris arzenálja (saját szerkesztés), forrás: Federation of American Scientists

Összességében elmondhatjuk, hogy Oroszország nukleáris arzenálja az évek során egyre inkább csökken és egyre elmaradottabbá válik.⁸

1.3. MAD doktrína

Amikor a nukleáris fegyverek bevetéséről beszélünk, fontos kitérnünk a MAD doktrínára, azaz a „kölsönösen biztosított megsemmisítés elvére”, ami azt állítja, hogyha egy nagyhatalom nukleáris fegyvert használ, akkor annak a válaszcsapása olyan súlyos lenne, hogy mindkét fél, mind a támadó, mind a védekező fél meg lenne semmisítve.⁹

Ebből kifolyólag állíthatjuk azt, hogy egy nukleáris háború az emberiség végéhez vezetne, tehát mindenki rosszul járna. A Nukleáris tabu megszegésének következményei című fejezetben részletesebben kifejtem ennek a forgatókönyvnek a bekövetkezését.

⁸Wolfsthal, J. B., Chuen, C.-A., & Daughtry, E. E. (Eds.). (2001). Russian Nuclear Weapons. *Nuclear Status Report* (pp. 1–36)

⁹Britannica, T. Editors of Encyclopaedia. *Mutual assured destruction*. (2024). Britannica. <https://www.britannica.com/topic/mutual-assured-destruction>. Utolsó elérés: 2024.04.11.

1.4. Nukleáris fegyverekre való igény magyarázata

A nukleáris fegyverekre való igényt a legjobban Scott D. Sagan tanulmányára támaszkodva tudnám vizsgálni.¹⁰ A szerző három alternatív elméleti keretet határoz meg, amelyeket "modelleknek" titulál, annak magyarázatára, hogy miért döntenek az államok a nukleáris fegyverek kifejlesztése vagy éppen azok elkerülése mellett: a "biztonsági modell", amely szerint az államok nukleáris fegyvereket építenek a nemzetbiztonság növelése érdekében, különösen nukleáris fenyegetésekkel szemben; a "belpolitikai modell", amely a nukleáris fegyvereket politikai eszközként ábrázolja, melyeket belpolitikai és bürokratikus érdekek előmozdítására használnak; valamint a "normák modellje", amely szerint a nukleáris döntések fontos normatív szimbólumokként szolgálnak, amelyek tükrözik az állam modernitását és identitását. Megkérdőjelezi azokat a következtetéseket, amelyek szerint a biztonsági fenyegetések egyértelműen indokolják a nukleáris fegyverek kifejlesztését, és hangsúlyozza, hogy a belpolitikai dinamikák és a normatív elvárások is jelentősen befolyásolhatják ezeket a döntéseket.

1.5. NATO és a nukleáris fegyverek

A NATO nukleáris fegyverekkel kapcsolatos álláspontjának összefoglalásában különbséget kell tennünk a stratégiai döntések, a fegyverkezési dinamikák és az európai közvélemény változásainak értelmezése között. Az 1979-es kettős határozat az új, hosszú hatótávolságú nukleáris fegyverek telepítéséről és ezen eszközök leszerelésével kapcsolatos tárgyalások megkezdéséről szólt és jelentős ellentmondásokat szült a szövetségen belül.

Az európai polgári mozgalmak, amelyek hevesen ellenezték az új telepítéseket, az évtizedek során váltakozó mértékben és intenzitással jelentkeztek, leginkább az 1980-as évek elején értek csúcspontjukra. Ezek a mozgalmak részben a hidegháborús dinamikák eredményeként, részben a nukleáris fegyverekkel szembeni általános európai ellenállás következtében jöttek létre. A NATO stratégiai válaszai - mint például a "rugalmasság" doktrínája, amely a nukleáris és a

¹⁰Sagan, S. D. (1996). Why Do States Build Nuclear Weapons?: Three Models in Search of a Bomb. *International Security*, 21(3), 54–86. <https://doi.org/10.2307/2539273>

hagyományos erők közötti fokozatos erő-eszkalációt támogatta - kritikák keresztüztébe kerültek, mind az amerikai, mind az európai társadalmakban.¹¹

A RUSI (Royal United Services Institute) által készített jelentés¹² a NATO nukleáris politikájának áttekintésére és lehetséges átalakítására koncentrál. Többek között a NATO Stratégiai Koncepciójának felülvizsgálatát tárgyalja, ami arra szolgál, hogy új irányelveket határozzon meg a nukleáris fegyverek szerepével kapcsolatban a NATO biztonságpolitikájában. A jelentés kiemeli, hogy a nukleáris politika módosítása a szövetség egyik kulcsfontosságú kérdése, különös tekintettel az Egyesült Államok Európában előretolt nem-stratégiai nukleáris fegyvereire (NSNW).

A jelentés javaslatokat tesz a NATO deklaratív politikájának módosítására is, beleértve a nukleáris fegyverhasználat körülményeinek szigorúbb megfogalmazását, valamint az NSNW átláthatóságának és biztonságának javítását. Ezek a lépések hozzájárulhatnak a nukleáris fegyverekkel kapcsolatos kockázatok csökkentéséhez, miközben lehetővé teszik a szövetségi tagállamok számára, hogy részt vegyenek a döntéshozatali folyamatban és megosszák az ezzel járó felelősséget.

A NATO és Oroszország közötti kapcsolatok javítását szorgalmazza a dokumentum, amely hangsúlyozza a kölcsönös átláthatóság és fegyverzet-csökkentés fontosságát. A NATO nukleáris politikájának újragondolása során tehát kulcsfontosságú lehet az Oroszországgal való együttműködés erősítése, valamint a közös biztonsági kihívásokra adott válaszok megtalálása.¹³

A nukleáris fegyverek jelenléte és azok stratégiai jelentősége az atlanti szövetségen belül továbbra is vitatott kérdés marad. A nukleáris fegyverek kérdése rávilágított a szövetségi rendszer belső feszültségeire és a különböző nemzeti érdekek összehangolásának nehézségeire a biztonságpolitikai stratégiák terén. Az európai országok egyre inkább törekednek saját biztonságpolitikai autonómiájuk megerősítésére, miközben fenntartják az atlanti szövetségi rendszerrel való együttműködésüket.

¹¹Hoffmann, S. (1981). NATO and Nuclear Weapons: Reasons and Unreason. *Foreign Affairs*, 60(2), 327–346. <https://doi.org/10.2307/20041083>

¹²Andreasen S., Chalmers M., & Williams I. (2010). NATO and Nuclear Weapons Is a New Consensus Possible? *Royal United Services Institute*

2. A nukleáris tabu fogalma és története

A nukleáris tabu egy visszatérő fogalom a nemzetközi tanulmányok világában, amely a 20. század második felében alakult ki, miután 1945-ben az Egyesült Államok nukleáris fegyvereket használt Hiroshima és Nagaszaki bombázása során. Azóta különböző konfliktusok és feszültségek ellenére senki sem vetette be őket újból, használatuk elítélésre került, és az utóbbi években azt feltételezhetjük (legalább is az orosz–ukrán háború kirobbanásáig), hogy egyre közelebb kerülünk egy „nukleáris fegyvermentes” világhoz.

A nukleáris tabut inkább egy tradícióként jellemezhetjük, mivel a tabu kifejezés azt feltételezi, hogy a szereplők ebben az esetben nem kezelhetik a nukleáris fegyverek használatát egy racionális lehetőségként. Ellenben ahogy gyakorlatban látjuk, a szereplők igenis opcióként kezelik a bevetésüket.¹⁴

2.1. Nukleáris tabu a hidegháború alatt (1947-1989)

A hidegháború alatti időszakban ismételten opcióként merült fel a nukleáris fegyverek használata, például a berlini 1948-as válság alatt, amikor az Egyesült Államok és a Szovjetunió közötti feszültségek egyre inkább fokozódtak, a koreai háború során 1950-ben és a kubai rakétaválság idején 1962-ben.

A berlini válság volt az első komoly összecsapás a Szovjetunió és a nyugati hatalmak között a második világháború után. A Szovjetunió blokád alá vette Nyugat-Berlint, hogy megakadályozza az Egyesült Államokat, Nagy-Britanniát és Franciaországot a város nyugati részének ellátásában. A nukleáris fegyverek használatára vonatkozó tabu és a kölcsönös elrettentés elve megakadályozta, hogy bármelyik fél fontolóra vegye az atomfegyver alkalmazását. Nem a katonai erő oldotta meg végül a válságot, hanem a berlini légiszállítás humanitárius és logisztikai akciói, bizonyítva, hogy a nukleáris fegyverek tabuján túl a hidegháborús konfliktusokat másként is lehet kezelni, beleértve a diplomáciai és nem katonai eszközöket is.¹⁵

¹⁴Paul T. V. (2010). Taboo or tradition? The non-use of nuclear weapons in world politics. *Review of International Studies*, 36(4), 853-863.

¹⁵Office of the Historian, Foreign Service Institute. United States Department of State. *The Berlin Airlift, 1948–1949*. <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/berlin-airlift>. Utolsó elérés: 2024.04.12.

A koreai háború alatt (1950-1953) ismét előtérbe került a nukleáris tabu. Az Egyesült Államok vezetése, beleértve Truman elnököt és más magas rangú tisztségviselőket is, komolyan fontolgatták, hogy atomfegyvereket alkalmaznak a kommunista erők elnyomására. A nemzetközi közösség, az amerikai nép és az Egyesült Államok szövetségesei ellenállása miatt azonban a nukleáris telepítés végül nem valósult meg. A koreai háború megmutatta, hogy a nukleáris fegyverekre vonatkozó tabu erős politikai és erkölcsi korlátokat szabott a háborúnak, még olyan helyzetekben is, amikor az egyik fél jelentős katonai előnyre tehet szert nukleáris fegyverek használatával.¹⁶

Az 1962-es kubai rakétaválság volt a hidegháború talán legveszélyesebb eseménye, amely egy nukleáris háború lehetőségéhez vezetett. A Szovjetunió nukleáris fegyvereinek felajánlása Kubának közvetlenül fenyegette az Egyesült Államokat, amely válaszul blokádot vezetett be a szigeten. Ebben a stresszes helyzetben a nukleáris fegyverek tabuja és a kölcsönösen biztosított megsemmisítés (MAD) elve jelentős szerepet kapott a két hatalomban. A konfliktust végül diplomáciai úton oldották meg. A kubai rakétaválság idején a nukleáris tilalom nemcsak a nukleáris fegyverek használatát zárta ki, hanem a nukleáris ellenőrzés és a deeszkaláció fontosságára összpontosított. A kubai rakétaválság arra készítette a nagyhatalmakat, hogy csökkentsék az elrettentés szintjét, ezáltal számos megállapodás született, amely a nukleáris arzenálok csökkentéséhez és az „enyhülés” politikájához vezettek.¹⁷

A kubai rakétaválság utáni korszakot az enyhülés, azaz a détente francia kifejezéssel szoktuk jellemezni. Ebben az időszakban olyan fontos egyezmények születtek, mint az 1963-ban aláírt részleges atomcsend egyezmény, illetve az 1968-ban aláírásra kerülő atomsorompóként ismert NPT (Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons)¹⁸ szerződés, amely konzerválja a de jure atomhatalmakat, illetve gátat vet a fegyverek terjedésének.

Henry Kissinger az 1970-es években az amerikai külpolitikai stratégia meghatározó alakjaként játszott központi szerepet az Egyesült Államok détente politikájában. Kissinger, aki ebben az időszakban az Egyesült Államok nemzetbiztonsági tanácsadjaként és későbbi

¹⁶Tannenwald, N. (2007). The Korean War: the emerging taboo. *The Nuclear Taboo: The United States and the Non-Use of Nuclear Weapons Since 1945*. 115–154. Cambridge University Press.

¹⁷Потехін, О.В. & Метельова, Т.О. (2019). Формування «ядерного табу». *Політичні проблеми міжнародної безпеки у сфері протидії розповсюдженню ядерної зброї*, (A "nukleáris tabu" kialakulása. A nemzetközi biztonság politikai problémái a nukleáris proliferáció elleni küzdelem során). 114-118.

¹⁸United Nations. *Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT)*. <https://disarmament.unoda.org/wmd/nuclear/npt/text/>. Utolsó elérés: 2024.04.15.

külgyminisztereként szolgált, stratégiai előrelátással kezelte a Szovjetunióval való kapcsolatokat, és jelentős hatással volt a két szuperhatalom közötti viszony alakulására. Filozófiája a „linkage” elvén, vagyis az összefüggések politikáján alapult. Ez azt jelentette, hogy minden amerikai–szovjet interakciót – legyen szó kereskedelemről, fegyverzetkorlátozásról vagy geopolitikai kérdésekről – összekapcsolt, és ezeket a kapcsolódási pontokat használta fel tárgyalási előnyök kivívására. Kissinger megközelítése pragmatikus volt: nem a barátságos kapcsolatok megteremtését tűzte ki célul a Szovjetunióval, hanem egy olyan stratégiai egyensúly elérését, amely kezelhetővé tette a szovjet hatalom erősödését.¹⁹

Továbbiakban fontos előrelepként szolgáltak az Egyesült Államok és a Szovjetunió közötti SALT (Strategic Arms Limitation Talks) szerződések, amelyek elsősorban a stratégiai fegyverek korlátozására irányultak, különösen az interkontinentális ballisztikus rakéták (ICBM) és a tengeralattjárókról indítható ballisztikus rakéták (SLBM) befagyasztására és számának korlátozására. Ezek a tárgyalások az 1970-es évek eleji hidegháború idején döntő jelentőségűek voltak az amerikai–szovjet kapcsolatokban, és az 1972-ben aláírt első SALT-szerződésben meghatározott korlátozásokat kiterjesztették az ABM (anti-ballisztikus rakéta) rendszerekre is. Az ABM-szerződés értelmében mindkét fél csak korlátozott számú rakétaelhárító indítót és rakétát tarthat meg, és telepítheti azokat a kijelölt területeken.

A SALT-szerződések jelentősége felértékelődik, mert nemcsak a fegyverkezés korlátozását célozzák, hanem a kapcsolatok javítását és a kölcsönös bizalom megerősítését is a két szuperhatalom között. Az 1970-es évek közepéig tartó enyhülési folyamat csúcspontja az EBESZ Egyezmény 1975-ös Helsinkiben történő aláírása volt, amely tovább legitimálta a SALT által elindított enyhülési folyamatot az amerikai közvélemény szemében, amelynek egyre elege lett a folyamatos nukleáris tevékenységből.²⁰

A hidegháború alatt fontos szerepet játszott az elrettentés, azaz a deterrence, ami arról szólt, hogy a szemben álló felek – az Egyesült Államok és a Szovjetunió – megpróbálták megakadályozni egymást abban, hogy nukleáris fegyvereket használjanak, fenyegetések és katonai készség fenntartásával. Ez a stratégia azon az elképzelésen alapult, hogy ha egyik fél sem akar totális pusztulást, akkor egyik sem fog elsőként csapást mérni, tudván, hogy a másik

¹⁹Correll, J. T. (2013). The Decade of Détente: To the dismay of Henry Kissinger, his masterpiece. *AIR FORCE Magazine*.

²⁰Chiampan, A. (2018). SALT Treaty. *The Encyclopedia of Diplomacy*, G. Martel (Ed.). <https://doi.org/10.1002/9781118885154.dipl0248>

fél válaszcsofapása végzetes lehet. Robert Jervis a tanulmányában azt állítja, hogy az elrettentés nagymértékben függ az észleléstől. Az elrettentő politikák gyakran sikertelenek, ha nem veszik figyelembe, hogy a másik fél hogyan látja a világot. Az elrettentés visszafelé is elsülhet, ha a feltételezések a másik félről tévesek. Az elrettentés pszichológiája és az emberi észlelés korlátai miatt az elrettentési stratégiák gyakran bonyolultak és nem mindig előreláthatóak a következmények.²¹

2.2. A hidegháború utáni időszak (1989-2024)

Az 1980-as évek végén és az 1990-es évek elején bekövetkező változások - többek között a Szovjetunió felbomlása és az európai rendszerek átalakulása, az unipoláris világ kialakulása új dinamikát hoztak a nukleáris fegyverekkel kapcsolatos kérdések kezelésében. Új típusú biztonsági kihívásokkal találkoztak a nemzetközi tér szereplői, mint például a terrorizmus, etnikai konfliktusok, környezeti kihívások stb.

A Szovjetunió felbomlása több biztonsági kérdést vetett fel, hiszen az ország felbomlása következtében több ezer nukleáris fegyver maradt a volt szovjet tagállamokban. Oroszországon kívül három további országban: Ukrajnában, Kazahsztánban és Fehéroroszországban, több nukleáris fegyver sorsa váratlanul sürgősen megoldandó problémává vált.

Az Egyesült Államok és más nemzetközi partnerek gyorsan reagáltak a helyzetre és több kezdeményezést is indítottak a nukleáris fegyverek biztonságos kezelése és azok elterjedésének megakadályozása érdekében. Az első és legfontosabb lépések közé tartozott a Cooperative Threat Reduction program²², amelyet Sam Nunn és Richard Lugar szenátorok kezdeményezésére hoztak létre. Ez a program jelentős pénzügyi és technikai támogatást nyújtott a volt szovjet államok számára a nukleáris arzenáljuk biztonságos leépítése érdekében.

A kezdeményezés keretében több ezer stratégiai és taktikai nukleáris fegyvert szállítottak Oroszországba, ahol azokat leszerelték vagy biztonságosan tárolták. Különösen nagy jelentőséggel bírt a három volt szovjet tagállam – Ukrajna, Kazahsztán és Fehéroroszország – döntése, hogy teljes mértékben megválnak nukleáris arzenáljuktól, ezzel biztosítva, hogy ne

²¹Jervis, R. (1982). Deterrence and Perception. *International Security*, 7(3), 3–30. <https://doi.org/10.2307/2538549>

²²Defence Threat Reduction Agency. *Corporate Threat Reduction Directorate*. <https://www.dtra.mil/About/Mission/Cooperative-Threat-Reduction/>. Utolsó elérés: 2024.04.12.

alakuljanak ki új, nukleáris képességekkel rendelkező államok a régióban.²³ Ezt a Budapesti Memorandum keretein belül tették meg, ami egy 1994. december 5-én aláírt nemzetközi megállapodás, amelyet az Egyesült Államok, az Egyesült Királyság és Oroszország írt alá a fentebb három állammal. A megállapodás alapvető célja az volt, hogy biztosítsa ezeknek az államoknak a biztonságát és területi integritását cserébe a nukleáris fegyverről való lemondásért.²⁴

A hidegháború utáni időszakban nukleáris leszerelési megállapodás és szerződés született, mint például a START-szerződés.²⁵ A START (Strategic Arms Reduction Treaty) szerződések fontos lépéseket jelentettek az Egyesült Államok és a Szovjetunió közötti nukleáris leszerelési folyamatban a hidegháború utáni időszakban. A START I nevű megállapodás 1991-ben került aláírásra, és a felek közötti interkontinentális ballisztikus rakéták (ICBM) és tengeralattjárók által hordozott ballisztikus rakéták (SLBM) számának korlátozását határozta meg. A START I megkötése elősegítette a fegyverzetcsökkentési folyamatot és hozzájárult a feszültség csökkentéséhez a két nagyhatalom között.²⁶ A START II megállapodás tervezete további korlátozásokat írt volna elő a stratégiai nukleáris fegyverek számára, de végül nem lépett életbe a politikai változások és az Egyesült Államok és Oroszország közötti kapcsolatok alakulása miatt. Bár a START III hivatalosan soha nem jött létre, az Egyesült Államok és Oroszország további egyeztetéseket folytattak a nukleáris leszerelés és a stratégiai fegyverzetcsökkentés terén.

Úgy tűnhetett ebben az időben, hogy a törekvések, különböző szerződések a leszerelés felé terelik a világot, viszont hatalmas problémákba ütközünk, ha vetünk egy pillantást az iráni, illetve észak-koreai esetekre.

Paul Kerr tanulmánya alapján Irán nukleáris programjának értékelése során a fő aggályokat az urándúsító létesítmények jelentik, amelyek képesek alacsony dúsítású uránt (LEU) és fegyverekhez használható magas dúsítású uránt (HEU) előállítani. Bár a Nemzeti Hírszerzési

²³Allison, G. (2012) "What Happened to the Soviet Superpower's Nuclear Arsenal? Clues for the Nuclear Security Summit." *HKS Faculty Research Working Paper Series RWP12-038*.

²⁴Borda, A. Z. (2022). The Conversation. *Ukraine war: what is the Budapest Memorandum and why has Russia's invasion torn it up?* <https://theconversation.com/ukraine-war-what-is-the-budapest-memorandum-and-why-has-russias-invasion-torn-it-up-178184>. Utolsó elérés: 2024.04.13.

²⁵Arcanum. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/TenyekKonyve-tenyek-konyve-1/nato-16647/natovarsoi-szerzodes-parhuzamos-tortenet-17605/parhuzamos-tortenet-iv-176E7/amerikai-szovjet-orosz-megallapodasok-17733/start-i-megallapodas-1774C/>.

Utolsó elérés: 2024.04.13.

²⁶National Park Service. *Strategic Arms Reduction Treaty of 1991*. <https://www.nps.gov/articles/start-treaty-1991.htm>. Utolsó elérés: 2024.04.13.

Becsles 2007-ben megállapította, hogy Teherán 2003-ban leállította nukleáris fegyverprogramját, fenntartja a nukleáris fegyverek előállításának lehetőségét, ami alapvetően visszafordítható döntés. Az Egyesült Államok értékelése szerint Irán rendelkezik a nukleáris fegyverek előállításához szükséges technológiai és ipari kapacitással, de még nem sajátította el a fegyverek gyártásához szükséges összes technológiát. A Nemzetközi Atomenergia-ügynökség (IAEA) felügyeletével folytatott ellenőrzések megerősítették, hogy Irán nukleáris létesítményei és anyagai nem kerültek katonai felhasználásra. Azonban, Irán állítása szerint a nukleáris program kizárólag békés célokat szolgál, a nemzetközi közösség továbbra is aggodalmát fejezi ki azzal kapcsolatban, hogy a program mögött nukleáris fegyverkezési szándék áll.

A 2015. júliusi „Atomalku” (JCPOA) értelmében Irán vállalta, hogy jelentős korlátozásokat vezet be és szerkezetileg átalakítja nukleáris programját. Ezek a korlátozások magukban foglalják az urándúsítási kapacitás csökkentését, a nehézvizes reaktorok építésének szüneteltetését, és az IAEA által előírt szigorúbb ellenőrzések elfogadását. Az IAEA jelentései szerint Irán eleget tett ezeknek a kötelezettségeknek, amelyek lehetővé tették a korábbi ENSZ Biztonsági Tanács határozatainak megszüntetését és az új jogi keret, az ENSZ Biztonsági Tanács 2231-es határozata alapján történő felügyeletet.²⁷

Észak-Korea atomfegyver-programja és nemzetközi reakciója évtizedekre nyúlik vissza, ezalatt a világ ismételten szembesült a provokációikkal és diplomáciai manővereikkel. 2002 végén Észak-Korea újraindította az 1994-es USA-Észak-Korea megállapodás értelmében bezárt jongszoni nukleáris létesítményt, és kilépett az atomsorompó-szerződésből (NPT), amely nagy figyelmet keltett a nemzetközi közösségben. Ezek az intézkedések azt jelzik, hogy Észak-Korea szándékosan egy "nukleáris áttörés" elérésére törekszik, vagyis nyíltan nukleáris fegyvereket állít elő. 1984 óta több mint 150 tesztet hajtottak végre, ezeknek több mint a fele 2011 után történt.²⁸ A nemzetközi közösség különböző stratégiákat alkalmaz Észak-Korea megfékezésére, az Egyesült Államok többek között gazdasági szankciókkal és nemzetközi diplomáciai nyomásgyakorlással igyekszik a nukleáris program leépítésére bírni az államot. A

²⁷Kerr, P. K. (2009). Iran's Nuclear Program: Status.

²⁸Aljazeera. *Timeline of North Korea's nuclear tests*. (2017). <https://www.aljazeera.com/news/2017/9/3/timeline-of-north-koreas-nuclear-tests>. Utolsó elérés: 2024.04.14.

helyzet továbbra is feszült, és a nemzetközi közösség figyelme folyamatosan Észak-Koreára irányul.

2.2.1. Nukleáris tabu Obama elnöksége alatt (2009–2017)

Barack Obama az elnöksége során törekedett a nukleáris fegyverek csökkentésére és a leszerelés előmozdítására, miközben fenntartotta az Egyesült Államok nukleáris biztonságát, és ezt 2009-ben a prágai beszéde során megerősítette. Az elnök hangsúlyozta az amerikai kormányzat rendíthetetlen elkötelezettségét a nukleáris fegyverek elterjedésének megállítása és a globális közösség e pusztító fegyverzetektől mentes jövő felé terelése iránt. Nagy hangsúlyt fektetett arra, hogy az amerikai vezetés kulcsfontosságú szerepet tölt be a nukleáris leszerelés terén. Határozottan bejelentette, hogy az Egyesült Államok elkötelezett az atomfegyverek mennyiségének csökkentése és fejlesztésük szabályozása iránt. Ezenkívül határozott felhívást tett közzé, és arra buzdította a többi nukleáris képességgel rendelkező nemzetet, hogy aktívan vegyenek részt az Egyesült Államok leszerelési kezdeményezéseiben.²⁹

Obama beszédének jelentőségét nem lehet túlbecsülni, hiszen ez a történelem sarkalatos pillanata volt. Egy amerikai elnök most először jelentette ki merészen, megingathatatlan elkötelezettségét az atomfegyverek felszámolása és a pusztító erejüktől mentes világ megteremtése mellett. Ez a jelentőségteljes nyilatkozat sarokköveként szolgált a nukleáris fegyverek elterjedésének megállítására és a leszerelés megvalósítására irányuló jövőbeli globális törekvésekhez.³⁰

2.2.2. Nukleáris tabu Trump elnöksége alatt (2017-2021)

Donald Trump fenyegető retorikája és a nukleáris fegyverek használatára vonatkozó nyilatkozatai elnöksége alatt nagy nemzetközi aggodalmat keltettek, különösen a nukleáris tabu megszegésének veszélye miatt. A gyakran ellentmondásos és kiszámíthatatlan nyilatkozatai erősen befolyásolták a nukleáris stabilitás globális megítélését, és aláásta az Egyesült Államok nonproliférációs erőfeszítéseit.

²⁹The White House. Barack Obama. <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/remarks-president-barack-obama-prague-delivered>. Utolsó elérés: 2024.04.14.

³⁰Tannenwald N. (2018). The Vanishing Nuclear Taboo? *Foreign Affairs*, 97(6), 16-24.

Az elnök nyíltan hangoztatta, hogy kész nukleáris fegyvereket bevetni Észak-Korea ellen, ha az fenyegetést jelent az Egyesült Államokra vagy szövetségeseire, ezzel erősítve azokat a félelmeket, hogy könnyelműen kezeli a nukleáris fegyverek bevetésének lehetőségét. Ezen felül, Trump nem zárta ki a nukleáris fegyverek elsőként történő bevetésének lehetőségét sem, ami szintén ellentétben áll a korábbi elnökök általánosan óvatosabb megközelítésével.³¹

Ebben a kontextusban jellegzetes egy, 2018-ban az Egyesült Államok elnöke Twitterében megjelent poszt, amely majdnem elindított egy nukleáris háborút. Mark Esper, az USA volt védelmi minisztere, a *The Sacred Oath* című könyvében részletezi, ahogyan Trump Twitter-használata majdnem katasztrófához vezetett. Az eset akkor történt, amikor az amerikai elnök azzal válaszolt Kim Dzsongun állítására, miszerint az íróasztalán van egy nukleáris támadást elindító úgy nevezett “piros” gomb, hogy neki magának is van egy ilyen gombja, és nagyobb, erősebb, mint az észak-koreai vezetőé, és még hozzá működőképes is.

Ahogyan Esper később értesült, ezt követően Trump a Twitteren keresztül a Dél-Koreában tartózkodó amerikai katonák családjait evakuálásra tervezte felhívni. Esper állítása szerint egy ilyen lépést potenciálisan egy hadüzenetnek vehette az észak-koreai vezető, aminek előreláthatatlan következményei lehettek. Szerencsére az utolsó pillanatban valaki lebeszélte Trumpot a Twitter poszt közzétételéről.³² Ezzel ellentétben az utolsó években az orosz kommunikáció vizsgálatánál látható, hogy Vlagyimir Putyin hagyományosabb eszközöket alkalmaz, nem üzen hadat a közösségi médián – ez a feladat Dmitrij Medvegyevre hárul.

Ezen túlmenően Trump számos alkalommal kritizálta az Egyesült Államokat korlátozó nemzetközi nukleáris megállapodásokat, például az Iránnal kötött nukleáris megállapodást, és kiléptette az Egyesült Államokat az INF-szerződésből (Intermediate-Range Nuclear Forces Treaty), ami korábban korlátozta az USA és Oroszország közötti közepes hatótávolságú nukleáris fegyvereket.

Nina Tannenwald a *The Vanishing Nuclear Taboo* című tanulmányában³³ azt állítja, hogy a nukleáris tabu meggyengüléséhez Donald Trump retorikája csak hozzájárult, de nem ő okozta a non-proliferációs krízist, hanem az már régóta várható volt. A geopolitikai feszültségek

³¹ Wolfsthal, J. (2017). How Will Trump Change Nuclear Weapons Policy? *Arms Control Today*, 47(9), 6–12. <https://www.jstor.org/stable/90015577>

³² Schwarz, J. (2022). Does Elon Musk know Trump could have started nuclear war via Twitter in 2018? <https://theintercept.com/2022/05/14/twitter-elon-musk-trump-nuclear-war-north-korea/>. The Intercept. Utolsó elérés: 2024.04.19.

³³ Tannenwald N. (2018). The Vanishing Nuclear Taboo? *Foreign Affairs*, 97(6), 16–24.

számának növekedése, Oroszország „újjaszületése”, a fegyverkezési modernizáció – ezek, és más tényezők vezettek a nukleáris tabu erodálásához. Barack Obama terveit Vlagyimir Putyin törekvései ásták alá, Oroszország, például, kilépett az általam fentebb említett Cooperative Threat Reduction Program-ból, az összes leszerelési javaslatot pedig elutasították.

Ennek ellenére nem lehet alábecsülni Donald Trump szavainak a súlyát, a politikai állásfoglalásai és nyilatkozatai megkérdőjelezték az Egyesült Államok elkötelezettségét a nukleáris tabu és a nukleáris leszerelés iránt, ami további bizonytalanságot eredményezett a nemzetközi biztonsági környezetben.

3. Oroszország kommunikációjának háttere

Ahhoz, hogy teljes képet kapjunk az orosz kommunikációról, fontos, hogy visszatekintsünk egészen a gyökerekhez – a Szovjetunióhoz. A Szovjetunió kommunikációs kutatásai a hidegháború idején különleges szerepet játszottak az ideológiai és tudományos területeken. A szovjet rendszer sajátossága, hogy a kommunikációs tudományok nem önálló diszciplínaként, hanem az akadémiai szociológia részeként kezdtek fejlődni a hatvanas években. Ez a folyamat szorosan összefonódott az állami propaganda igényeivel, melynek célja a kommunista ideológia hatékonyabb terjesztése és a nyugati befolyás ellensúlyozása volt. A kommunikációs kutatásokat gyakran az ideológiai szükségletek határozták meg, és az eredményeket a politikai vezetés felhasználta a társadalmi konszenzus erősítésére és a kulturális hegemonia fenntartására. Az ideológiai vezéreltség mellett a szovjet kutatások egyre inkább az empirikus módszerek felé nyitottak, próbálva megalapozni a propaganda tudományos alapjait, amelyek hozzájárultak a szovjet társadalom mélyebb megértéséhez és a kommunikációs stratégiák finomításához. Azonban ezek a kutatások folyamatosan szembesültek a politikai cenzúra és a szigorú ideológiai kontroll korlátaival, ami gyakran akadályozta az innovatív és kritikai megközelítések kibontakozását.³⁴

A Szovjetunió összeomlása óta Oroszország hagyományos katonai erői súlyosan meggyengültek. Ennek következtében egyre inkább a nukleáris fegyverekkel való fenyegetőzéshez folyamodik saját biztonsága védelmében. Ez tükröződik az orosz katonai doktrínában, különösen a 2000 óta kiadott doktrínában, amely jelentősen csökkentette azt a küszöböt, amelyet Oroszországnak át kell lépnie a nukleáris fegyverek bevetése előtt. Az orosz katonai doktrína bevezette a "de-eszkaláció" fogalmát. Ez a "korlátozott nukleáris csapásokon keresztül történő megfélemlítés stratégiáját segíti elő, amely az ellenfeleket a status quo elfogadására kényszeríti". Más szóval az orosz katonai doktrína szerint Moszkva egy hagyományos katonai támadásra korlátozott nukleáris csapással válaszol.³⁵ A továbbfejlesztett 2010-ben kiadott katonai doktrína például a következőket mondja ki:

³⁴Nietzel, B. (2016). Propaganda, psychological warfare and communication research in the USA and the Soviet Union during the Cold War. *History of the Human Sciences*, 29(4-5)

³⁵Указ Президента РФ от 21.04.2000 N 706 "Об утверждении Военной доктрины Российской Федерации". (Az Orosz Föderáció elnökének 2000.04.21-i N 706. számú rendelete "Az Orosz Föderáció katonai doktrínájának jóváhagyásáról".) <https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=EXP&n=217483#yKrMv9UUBwkhRm71>. Utolsó elérés: 2024.04.15.

"Az Orosz Föderáció fenntartja magának a jogot, hogy nukleáris fegyvereket, valamint nukleáris fegyvereket és más tömegpusztító fegyvereket használjon válaszul a hagyományos és hagyományos típusú tömegpusztító fegyverek elleni támadásokra. Fenntartja továbbá a nukleáris fegyverek alkalmazásának jogát olyan esetekben, amikor az Orosz Föderáció elleni agresszió az állam létét veszélyezteteti hagyományos fegyverek alkalmazásával".³⁶

A most is érvényben lévő 2014-es doktrína³⁷ a 2010-es verzió frissítése, amely azonos alapelveket követ, de néhány fontos változást és hangsúlyeltolódást is tartalmaz. Az új doktrína fokozott fenyegetettséget érzékel, különösen a NATO tevékenységével kapcsolatban, amelyet már folyamatban lévőnek ír le, ellentétben a korábbi, tervezett jellegű megfogalmazásokkal. A dokumentum kifejezetten említi a nyugati fegyverrendszereket, mint veszélyforrásokat, és kihangsúlyozza Oroszország jogát a nukleáris fegyverek használatára, ha az ország létezését fenyegető agresszió történik. A doktrína továbbá hangsúlyozza Oroszország növekvő geopolitikai érdekeit, különös tekintettel az Északi-sarkvidékre és az Ázsiai-Csendes-óceáni régióra. A változások azt mutatják, hogy Oroszország egyre inkább fenyegetve érzi magát, és kész arra, hogy megerősítse védelmi és stratégiai álláspontját a globális szinten.³⁸

Vlagyimir Putyin kormányzása kezdete óta, azaz 2000-től, Oroszország egy erős, imperialista narratívát teremtett, amely egyéni szinten a hagyományos értékeket erősíti, nemzeti szinten pedig a Szovjetunió dicsőségének visszaszerzésére összpontosít. Mindezek mellett Oroszország nagyságát szeretné közvetíteni, megerősíti a saját hatalmát az országon belül és imperialista törekvéseket alkalmaz, más országokat támad meg. A fentebb említett narratívák megjelennek a kommunikációjukban is, amit ők maguk defenzívnek titulálnak.³⁹

³⁶Указ Президента РФ от 05.02.2010 N 146 "О Военной доктрине Российской Федерации". (Az Orosz Föderáció elnökének 2010.02.05-i N 146. számú rendelete "Az Orosz Föderáció katonai doktrínájáról".) <https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=LAW&n=97325#YSzLv9UNcHv5BEnT>. Utolsó elérés: 2024.04.15.

³⁷"Военная доктрина Российской Федерации" (утв. Президентом РФ 25.12.2014 N Пр-2976). ("Az Orosz Föderáció katonai doktrínája" (jóváhagyta az Orosz Föderáció elnöke 2014.12.25. N Pr-2976). https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_172989/. Utolsó elérés: 2024.04.15.

³⁸Oliker, O. (2015). *Russia's New Military Doctrine: Same as the Old Doctrine, Mostly*. RAND Corporation. <https://www.rand.org/pubs/commentary/2015/01/russias-new-military-doctrine-same-as-the-old-doctrine.html>. Utolsó elérés: 2024.04.15.

³⁹Ajir, M., & Vaillant, B. (2018). Russian Information Warfare: Implications for Deterrence Theory. *Strategic Studies Quarterly*, 12(3), 70–89. <http://www.jstor.org/stable/26481910>

3.1. A kommunikáció főbb csatornái és szereplői

Oroszország fő politikai és kormányzati intézményeként a Kreml fontos szerepet játszik az állam kommunikációs terének kialakításában és kezelésében. A Kreml kommunikációs stratégiája széles és összetett, célja az orosz kormányzati üzenetek hatékony terjesztése a hazai és nemzetközi közönség körében, valamint az orosz politikai és társadalmi folyamatok befolyásolása.⁴⁰

A Kreml, illetve az egész ország legfontosabb szereplője értelemszerűen az elnök – Vlagyimir Putyin. Egy autoriter és autokrata, erős vezetői attitűddel rendelkező politikus, akiből hiányzik a büntudat vagy megbánás az erkölcstelen döntései miatt, valamint azok negatív hatása az ártatlan emberekre.⁴¹ Oroszország kommunikációja teljes mértékben az ő vezetése alatt áll, a média és hírforrások tovább erősítik a korlátok nélküli hatalmát, ami lassan egy személyi kultusz kialakulása felé vezet⁴², személyes megjelenése és a szereplése a médiában elengedhetetlen. Gyakran hangsúlyozza a nemzeti büszkeséget, a hatalom és az erő fontosságát, valamint az oroszországi stabilitás és egység fontosságát, olyan narratívákat épít, amelyek hangsúlyozzák az oroszoknak a külföldi ellenségekkel szembeni egységét és az oroszországi "külső fenyegetések" elleni védekezést.

Rendkívül érdekes szereplőnek bizonyul Oroszország volt elnöke is, Dmitrij Medvegyev⁴³, akinek a közösségi médiában való kirohanásai szatíra tárgyává váltak, széles körben elutasított és komolytalan forrásnak számít.⁴⁴ Medvegyev jelenleg nem bír reális hatalommal és az ő által a közösségi médiákban írt radikális bejegyzéseinek csupán az célja, hogy a fenyegetéseket Putyin helyett sugározza mint a külföldi publikum felé, úgy a honfitársai felé. Hiszen Putyin általában még eddig mérsékeltebb hangnemet használt a kommunikációjában.

Továbbá az állami televíziós csatornák játszanak kulcsszerepet a kommunikációban, és óriási befolyással bírnak az orosz politikai és társadalmi narratíva alakításában, mivel a

⁴⁰President of Russia. <http://en.kremlin.ru>. Utolsó elérés: 2024.04.15.

⁴¹Linden M., & Wilkes. G. R. (2022) *Putin: the psychology behind his destructive leadership – and how best to tackle it according to science*. The Conversation. <https://theconversation.com/putin-the-psychology-behind-his-destructive-leadership-and-how-best-to-tackle-it-according-to-science-179823>. Utolsó elérés: 2024.04.15.

⁴²Free Russia Foundation. <https://www.4freerussia.org/putins-cult-of-personality/>. Utolsó elérés: 2024.04.15.

⁴³Dmitrij Medvegyev volt orosz elnök (2008 és 2012 között) és miniszterelnök (2012 és 2020 között) karrierje Putyin árnyékában múlt el, például Medvegyev elnöksége alatt Putyin miniszterelnökként maradt hatalmon. Medvegyev teljesítette azon főbb feladatait: Putyin lehetőséget nyert az orosz alkotmányban lévő kiskapu kihasználására és 2012-ben újra visszaszerezte az elnöki posztot, valamint négyről hat évre lett megváltoztatva az elnöki poszt időtartama.

⁴⁴Wasiura, M. (2023). *The Trick to Understanding Kremlin Propaganda*. Newsweek. <https://www.newsweek.com/trick-understanding-kremlin-propaganda-1832209>. Utolsó elérés: 2024.04.15.

kormányzat birtokolja a köztévét. A legjelentősebb televíziós csatornák közé tartozik az RT (Russia Today) és a Russia 1. Külön figyelmet érdemelnek a legismertebb orosz propagandisták, mint Margarita Simonyan⁴⁵, az RT főszerkesztőjére és Vlagyimir Szolovjov⁴⁶, akinek 2012 óta fut egy esti műsora a Russia 1-en. Úgyszintén, mint Margarita Simonyan, a "Szolovjov Live" és az "Este Vladimir Szolovjovval" műsorok házigazdája is szerepel az EU, Nagy-Britannia, Kanada és Ausztrália szankciós listáján. A "Solovyov Live" csatornáját a YouTube-on letiltották a platform használati feltételeinek megsértése miatt.

Szolovjov jelentős hatást gyakorol az orosz közvéleményre, napi műsorában megvitatja az aktuálpolitikai történéseket, az orosz–ukrán háború kezdete óta pedig aktívan elemzi az ottani helyzetet. Véleményem szerint ő a legbefolyásosabb orosz propagandista, mérhetetlen módon segíti az orosz kormányzást, aktívan terjeszti az oroszpárti narratívákat és egyértelműen közel áll a kremli rezsimhez.⁴⁷ A fenyegetések elemzése során kitérek az ő kommunikációjára is, mivel ő is előszeretettel, szinte napi szinten próbálja megfélemlíteni az ukrán oldalt Oroszország nukleáris arzenáljával.

Simonyan feladata a közösségi médiákban ugyanaz: gyűlöletet szítani, fenyegetni, tényeket elferdíteni, manipulálni, közben hatalmas összegekkel fizeti meg ezért a megbízója. Az általa megosztott tartalmak gyakorlatilag kifogástalanok: az összes főbb orosz narratíva a politikáról, a gazdaságról és a háborúról, teljes egészében jelen vannak. Például 2023. október 2-án egy TV műsorban Margarita Simonyan azt nyilatkozta, hogy "valahol Szibéria felett" termonukleáris robbanást kellene végezni, mivel véleménye szerint ez egy „nukleáris ultimátum” lenne és

⁴⁵Margarita Simonyan örmény származású orosz propagandista, médiaszereplő, az RT hírugynökség főszerkesztője, a Russia Today tévécsatorna vezetője, aki ellen Ukrajna, az Európai Unió, Kanada, Nagy-Britannia és Ausztrália egyszerre vetett ki személyi szankciókat. A propagandista pályafutását azzal kezdte, hogy a csecsen háborút megfelelő megvilágításba helyezte, tudósítása a beszlni túszt tragédiáról is a putyini propaganda követelményeinek felelt meg. Ezután Simonyan Moszkvába költözött, és nagyon gyorsan bekerült az újságírók elnöki körébe. (Forrás: Труш, К. (2022). Покликання брехати і красти: що відомо про головну кремлівську пропагандистку Маргариту Симоньян. (Hazugság és lopás mint hivatás: mit tudunk Margarita Simonyanról, a Kreml főpropagandistájáról). TCH. <https://tsn.ua/lady/news/obschestvo/poklikannya-brehati-i-krasti-scho-vidomo-pro-golovnu-kremlivsku-propagandistku-margaritu-simonyan-2025571.html>. Utolsó elérés: 2024.04.19.

⁴⁶Vlagyimir Szolovjov zsidó származású orosz propagandista, televíziós műsorvezető, a Kreml szószólója. Újságírói pályafutása elején Szolovjov demokratikus szemléleteket vallott, aktívan felszólalt Putyin ellen, sőt egykor ellenezte az ukrán háborút és a Krim annektálását. Azonban a hatóságok által felajánlott honoráriumok megtették a dolgukat: mára Szolovjov vagyonát legalább egymilliárd

orosz rubelre vagy több mint 17 millió dollárra becsülik. (Forrás: Настоящее Время. (2022). Команда Навального нашла еще две виллы телеведущего Владимира Соловьева в Италии. (Navalnij csapata újabb két villát talált Vlagyimir Szolovjov tévés műsorvezetőnek Olaszországban). <https://www.currenttime.tv/a/komanda-navalnogo-nashla-yeshche-dva-osobnyaka-solovyeva/31752480.html>. Utolsó elérés: 2024.04.19.

⁴⁷TV Rain Newsroom. (2023). Vladimir Solovyov: Russia's Genocidal TV Host. <https://www.youtube.com/watch?v=sKgc9pLTDp8>. Utolsó elérés: 2024.04.15.

megmutatná a Nyugatnak, hogy semmitől sem rettennek el, beleértve a saját terület veszélyeztetését.⁴⁸

Az orosz–ukrán háború alatt a Telegram egy "információs csatatérre" vált, amelyen keresztül Oroszország elérheti és befolyásolhatja a közönséget. A platform felemelkedése valószínűleg az orosz hatóságok segítségével, vagy legalábbis beleegyezésével történt, mivel a háború kezdete előtti időszakban a Telegramon megjelenő oroszpárti tartalmak növekedett, és azok a szereplők, akik a platform fontossága miatt profitáltak, bizonyos szintű támogatást kaptak az orosz hatóságoktól. Továbbá állítható, hogy a népszerűbb bloggerek hozzáfértek olyan tartalmakhoz, amelyek értékesebbé tették őket az oroszpárti ökoszisztémában.⁴⁹

3.2. Kommunikáció az orosz–ukrán háború alatt (2014-2024)

Az orosz információs háborút egészen 2014 februárjáig vezethetjük vissza, hiszen ebben az évben történt a Krím-félsziget annexiója és a szeparatisták által kezdett konfliktus a donyecki és luhanszki régióban, amiért Oroszország azóta sem vállalta a felelősséget, polgárháborúként tüntetik fel propagandájukban a kelet-ukrajnai konfliktust. Marina Sznegovaja, a Washingtoni Stratégiai és Nemzetközi Tanulmányok Központjának (CSIS) analitikusa a tanulmányában azt állítja, hogy az orosz információs hadviselés nem olyan, mint ahogy például az Egyesült Államok értelmezi azt. Inkább egy hibrid hadviselési módszerként tudnánk jellemezni, ahol titkosszolgálatok által támogatott dezinformációs kampányokat szerveznek, amelyeknek az a céljuk, hogy összezavarják az ellenséget és mindezt minimális költségekkel szeretnék elérni.⁵⁰ A Kreml az ukrajnai teljeskörű invázió előtt azzal a céllal fokozta dezinformációs kampányát, hogy meggyőzze a nemzetközi közösséget Oroszország cselekedeteinek jogosságáról és védelmi jellegéről.

A háború drasztikus fordulatot vett, amikor 2022. február 24-én Oroszország egy "különleges hadműveletet" indított Ukrajna ellen. Putyin szerint az a célja, hogy megvédje

⁴⁸Meduza. (2023). *Маргарита Симоныан предложила взорвать ядерную бомбу над Сибирью — это будет «ультиматум» Западу.* (Margarita Simonyan azt javasolta, hogy egy atombomba felrobbantása Szibéria felett "ultimátum" lenne a Nyugatnak.) <https://meduza.io/feature/2023/10/04/margarita-simonyan-predlozhila-vzrvat-yadernuyu-bombu-nad-sibiryu-htoby-napugat-zapad>. Utolsó elérés: 2024.04.15.

⁴⁹Bolt, N., Daukšas, V., Fridman, O., Kubs, J., Michalowska, A., Michlin-Shapir, V., Levin, M., Urbanavičiūtė, K., Venclauskienė, L., Winter, C. (2023). *Kremlin Communication Strategy for Russian Audiences Before and After the Full-Scale Invasion of Ukraine. Riga: NATO Strategic Communications Centre of Excellence.*

⁵⁰Snegovaya M. (2015). Putin's Information Warfare in Ukraine: Soviet Orifins of Russia's hibrid warfare. *Russia Report*. 9 old.

azokat az embereket, akiket “a kijevi rezsim nyolc éve bántalmaz és népiirtásnak tesz ki”, aminek érdekében Ukrajna “denacifikációjára” és “demilitarizálására” törekednek.⁵¹

Oroszország teljeskörű inváziójának egyik legsúlyosabb pontja a Kijiv melletti régiókban való megszállás volt, amikor az orosz légierők Hosztomel repülőtérén landoltak és onnan tervezték elfoglalni a fővárost. A háborút megelőzően a propagandisták azt hirdették, hogy a fővárost három nap alatt elfoglalják, Ukrajna elesik, többek között Fehéroroszország elnöke, Aljakszandr Lukasenka is úgy nyilatkozott egy interjúban: „Egy ilyen háború Ukrajna ellen, maximum 3-4 napig tarthat, egyszerűen nincs kinek ellenállnia a támadásnak.”⁵² Ahogy a gyakorlatban láthatjuk, nem ez a forgatókönyv következett be, Oroszország rengeteg vereséget szenvedett el a háború során, amiket nehezen bírnak feldolgozni. Az ukrán ellentámadások során bekövetkezett visszalépéseket „jóindulatú gesztus”-nak titulálják.⁵³

Az orosz propaganda a háború során új erőkre tett szert, a dezinformáció során újabb és újabb kommunikációs eszközöket használnak a szereplők. A Kremlben előszeretettel használják az úgynevezett „Hazugságfolyam”, azaz a „Firehose of Falsehood” modellt, ami az információ áramlás gyorsaságára, folyamatosságára és ismétlődésére épül. Célja az, hogy zavarba hozza az embereket, megkérdőjelezze az igazságot és megszilárdítsa az orosz kormányzat hatalmát és narratíváját, alapvetően az információ- és kommunikációs tér manipulációjára és ellenőrzésére törekszik.⁵⁴

Külön megemlítést érdemelnek a legabszurdabb orosz propaganda által hangoztatott állítások is. Rengeteg olyan fajta információt terjesztenek, mint amilyen az, hogy Ukrajnában biolaboratóriumokban veszélyesebbnél veszélyesebb tömegpusztító fegyvereket fejlesztenek⁵⁵, sőt, együttműködnek a Sátánnal is.⁵⁶

⁵¹Обращение Президента Российской Федерации. (Az Orosz Föderáció elnökének beszéde.) 2022.02.24. <http://kremlin.ru/events/president/news/6784>. Utolsó elérés: 2024.04.15.

⁵²Информационное агентство БелТА. (2022). Лукашенко: Украина никогда с нами не будет воевать, ведь война продлится максимум три-четыре дня! (Lukasenka: Ukrajna sosem fog velünk harcolni, mivel a háború maximum három-négy napig fog tartani!). <https://www.youtube.com/watch?v=Kb9jgyJskGE&t=5s>. Utolsó elérés: 2024.04.16.

⁵³BBC News. (2022). “Жест доброй воли”: как Украина и Россия прокомментировали уход российских войск с о.Змеиный. (“Egy jóindulatú gesztus”: így kommentálta Ukrajna és Oroszország az orosz csapatok kivonását a Zmijiniy szigetről). <https://www.bbc.com/russian/media-62004280>. Utolsó elérés: 2024.04.16.

⁵⁴Paul C. & Matthews M. (2016) The Russian “Firehose of Falsehood” Propaganda Model: Why It Might Work and Options to Counter It. RAND Corporation.

⁵⁵BBC. (2022). Москва заявила о разработке в Украине биологического и химического оружия. Что не так с этим обвинением? (Moszkva azt állítja, hogy Ukrajna biológiai és vegyi fegyvereket fejleszt. Mi a baj ezzel a váddal?). <https://www.bbc.com/russian/news-60709478>. Utolsó elérés: 2024.04.16.

⁵⁶Иван Половинин. (2023). В России окрестили власти Украины сатанистами. Газета.ru <https://m.gazeta.ru/amp/politics/news/2023/10/19/21535585.shtml>. Utolsó elérés: 2024.04.16.

Továbbiakban a kommunikációjuk leginkább a „reflexív kontroll” kifejezéssel jellemezhető, ami által olyan specifikus információkat juttatnak el a másik fél számára, hogy végül nekik kedvező módon hozzanak döntést.⁵⁷ Egyik legjobb példaként szolgál az, hogy képesek voltak mély aggodalmakat kelteni Ukrajna szövetségeseiben azzal kapcsolatban, hogy Putyin nukleáris fegyvert alkalmazhat, ha Ukrajna megtámadja Krímet vagy más célpontokat Oroszországban. A reflexív kontrollal az oroszok komolyan korlátozták az Ukrajnának nyújtott fegyverek körét és mennyiségét.⁵⁸

⁵⁷Snegovaya M. (2015). Putin's Information Warfare in Ukraine: Soviet Origins of Russia's hybrid warfare. *Russia Report*.

⁵⁸iPress. (2024). *Кремль успішно застосовує рефлексивний контроль проти Заходу. Ведуться не всі, але Україні від того не легше* (A Kreml sikeresen alkalmazza a reflexív kontrollt a Nyugat ellen. Nem mindenkit tudnak meggyőzni, de ez nem könnyíti meg Ukrajna helyzetét). https://ipress.ua/articles/kreml_ushpishno_zastosovuie_refleksyvnyy_kontrol_proty_zahodu_vedutsya_ne_vsi_ale_ukraini_vid_togo_ne_legshe_fillips_obrayen_354546.html. Utolsó elérés: 2024.04.16.

4. Az Oroszország által keltett fenyegetések elemzése

A nukleáris fenyegetéseket egészen a 2014-es invázióhoz vezethetjük vissza. A krími annexió után több magasrangú ukrán tisztviselő is azt az ígéretet tette, hogy a félsziget vissza fog térni Ukrajnához. Valerij Heletej, Ukrajna új védelmi minisztere kijelentette a kijevi parlamentben, hogy dolgozni fog a Krím visszafoglalásán. „Higgyék el, lesz győzelmi parádé - biztosan lesz - Ukrajna Szevasztopoljában,” mondta Heletej. Ugyanezen a meghallgatáson Heletej esküt tett arra, hogy „éjjel-nappal dolgozik majd az ukrán fegyveres erők katonai képességeinek helyreállításán”.⁵⁹ Hasonló ígéreteket tett Petro Porosenko ukrán elnök is, aki a „hadsereg újjáélesztését” ígérte.

Szergej Lavrov külügyminiszter sajtótájékoztatóján az ezzel kapcsolatos kérdésre a következőképpen válaszolt: "Ha támadás érné az orosz területet, beleértve a Krímet és Szevasztopot - nem tanácsolnám senkinek, hogy ilyesmit tegyen". Hozzátette, hogy "létezik egy nemzetbiztonsági doktrína⁶⁰, amely nagyon világosan meghatározza az ilyen helyzetekben meghozandó intézkedéseket".⁶¹

Miután 2014-ben az orosz katonák átlépték Ukrajna keleti határát, Putyin elnök az orosz nukleáris képességekről beszélt, hangsúlyozva, hogy Oroszország jelentős nukleáris hatalom. Ebben az összefüggésben Kelet-Ukrajnát „Új-Oroszországnak” nevezve, Putyin arra utalt, hogy kész nukleáris fegyvereket használni a terület védelmében. Putyin szintén említette a 1987-es Közepes Hatótávolságú Nukleáris Erők Szerződésének (INF)⁶² felmondását, amit Oroszország állítólag 2008 óta megszeg, rakéták tesztelésével. Ez a lépés fokozza a feszültségeket és kérdéseket vet fel Oroszország szándékait illetően a nemzetközi béke megőrzésében.⁶³

Putyin a Krím-félsziget annexiója után a „Крым. Путь на Родину”⁶⁴ című 2015-ben készült propagandista dokumentumfilm keretein belül kijelentette, hogy Oroszország készen állt bevetni a nukleáris erőit a krími válság során, tekintettel arra a fenyegetésre, amely a krími

⁵⁹BBC. (2014). *Новый министр обороны Украины обещает вернуть Крым.* (Ukrajna új védelmi minisztere Krím visszafoglalását ígéri). https://www.bbc.com/russian/international/2014/07/140703_ukraine_heletei_minister. Utolsó elérés: 2024.04.16.

⁶⁰Jelen dolgozat előző fejezetében említett 2010-ben kiadott katonai doktrína, illetve annak a 2014-es frissítése.

⁶¹Keck, Z. (2014). *Russia Threatens Nuclear Strikes Over Crimea.* The Diplomat. <https://thediplomat.com/2014/07/russia-threatens-nuclear-strikes-over-crimea/>. Utolsó elérés: 2024.04.16.

⁶²2019. augusztus 2-án mind az Egyesült Államok, mind Oroszország bejelentette, hogy a szerződés hatályát veszítette.

⁶³Chang, G.G. (2014). *Putin Threatens Nuclear War Over Ukraine.* Daily Beast. <https://www.thedailybeast.com/putin-threatens-nuclear-war-over-ukraine>. Utolsó elérés: 2024.04.16.

⁶⁴Fordítás: „Krím. A félsziget hazatérése”.

oroszkokat érte. Putyin azt is elmondta, hogy Oroszország magas pontosságú partmenti rakétavédelmi rendszereket telepített Krímbe, hogy megvédje a területet, hangsúlyozva, hogy ezek a lépések a legfelsőbb parancsnok döntése alapján történtek. Ezek a fejlemények arra utaltak, hogy Oroszország semmiféleképpen nem fogja hagyni, hogy Krím visszakerüljön Ukrajna fennhatósága alá.⁶⁵

Felidézném azt, amikor Szolovjov egyik adásában emlékeztetni szeretne volna a Nyugatot két történelmi kijelentésre, amiket Vlagyimir Putyin fogalmazott meg egy interjúban 2018-ban.⁶⁶ Egyrészt feltette azt a kérdést, hogy mi értelme egy olyan világnak, ahol nem létezik Oroszország egy nukleáris háború lehetőségéről szóló kérdésre, és cinikusan hozzátette:

"Az agresszornak tudnia kell, hogy a megtorlás elkerülhetetlen és meg lesz semmisítve. Mi az agresszió áldozatai vagyunk és mártírként egyenesen a Mennysországba kerülünk, míg ők egyszerűen megdöglének."⁶⁷

A fentebb említettek szerint azt látjuk, hogy Putyin és az Oroszországot képviselő személyek minden egyes kijelentésükben hangsúlyoztatni szeretnék a döntéseik helyességét, hogy megerősítsék a nép bizalmát bennük.

A teljeskörű invázió kezdetekor Oroszország elismerte a jelenlétüket az ukrán területen, viszont nem háborúként emlegetik, hanem „különleges hadműveletként”. Az orosz–ukrán háború alatt egyre inkább növekszik a bizonyos szavakra való tilalom a közbeszédben és a médiában, ahol a szereplők nem nevezik a dolgokat a nevükön, példaként szolgálhat az, hogy az orosz területeken történő robbanásokra azt a szót használják, hogy „хлопки” (*hlopki*), ami hangos tapsot jelent. Ezt a jelenséget sokan az orosz újbeszél (*newspeak*) nyelvnek nevezik, melynek a fogalma George Orwell 1984 című művéből származik.⁶⁸

Az említett módszert széles körben használják propagandisztikus célokra, a társadalmi tudat manipulálására a kormánypárti politikusok, katonai vezetők és az állam által kontrollált médiumok, amikor a nyilvánossághoz szólnak. A kifejezések és szófordulatok tudatos kiválasztásával és használatával a hatalom képviselői egy adott narratívát hoznak létre, majd

⁶⁵Smith-Spark, L. (2015). *Russia was ready to put nuclear forces on alert over Crimea, Putin says*. CNN World. <https://edition.cnn.com/2015/03/16/europe/russia-putin-crimea-nuclear/index.html>. Utolsó elérés: 2024.04.16.

⁶⁶Gessen, M. (2022). *Inside Putins Propaganda Machine*. The New Yorker. <https://www.newyorker.com/news/annals-of-communications/inside-putins-propaganda-machine>. Utolsó elérés: 2024.04.16.

⁶⁷BBC. (2018). *Путин про рай и агрессоров: "Мы как мученики попадем в рай, а они просто содохнут"*. (Putyin a Mennysországról és az agresszorokról: "Mi, mint mártírok a Mennysországba jutunk, míg ők csak megdöglének".) <https://www.youtube.com/watch?v=IJchFG8bYFk>. Utolsó elérés: 2024.04.16.

⁶⁸Merriam Webster. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/newspeak>. Utolsó elérés: 2024.04.16.

erősítik, ezáltal támogatva az állami politikát és céljaikat, miközben gyakran elterelik a figyelmet a kritikus vagy ellentmondásos témákról.⁶⁹

Az orosz–ukrán háború forró fázisa során a nukleáris csapásokkal való fenyegetések egyre súlyosabbá és konkrétabbá váltak. Míg az elején implicit módon próbálta sugallni Putyin, hogy Oroszország szükség esetén használni fogja azokat, ma már az orosz kommunikáció szereplői nyitottan és napi szinten fenyegetik az egész világot – mindenki mindenkit.

A 2022. február 24-ei beszédében Vlagyimir Putyin így nyilatkozott:

„Most néhány fontos, nagyon fontos szó azok számára, akik esetleg kísértést éreznek, hogy beavatkozzanak a most zajló eseményekbe. Aki megpróbál beavatkozni, és még inkább megpróbálja fenyegetni országunkat és népünket, annak tudnia kell, hogy Oroszország válasza azonnali lesz, és olyan következményekkel fog járni, amilyenekkel még soha nem találkoztak a történelem során. Felkészültünk az események bármilyen alakulására. Minden ehhez szükséges döntést meghoztunk. Remélem, hogy meghallanak.”⁷⁰

Ez a kijelentés jellemző példája annak a fenyegető retorikának, amelyet a politikai vezetők használnak az országuk és népük védelmének hangsúlyozására. A szöveg veszélyességét az „azonnali válasz” ígérete és a „soha nem látott következmények” említése fokozza. Putyin azt is ismételten kijelentette a háború során, hogy ő „nem blöfföl”.⁷¹

Míg a világ elkezdett beszélni az esetleges orosz nukleáris támadások lehetőségéről, addig az orosz narratíva napról napra változott. 2022. március 28-án Dmitrij Peszkov, a Kreml szóvivője, már azt állította, hogy az orosz hadműveletek Ukrajnában semmiképp sem vezethetnek nukleáris fegyverek használatához. Továbbra is csak akkor használnák őket, ha Oroszország szuverenitása veszélyben lenne.⁷²

Az általam fentebb említett propagandista, Vladimir Szolovjov is szüntelenül fenyegeti Ukrajnát és a nyugati szövetségeseit. Azért érdekesítőek a hasonló típusú propagandisták, mert egyenesen közvetítik azokat a szélsőséges gondolatokat, amiket a kormány nem kíván kifejezni. Az orosz propagandista műsorában azzal a felhívással élt, hogy meg kellene

⁶⁹Ukraïner. (2022). *Словарь російського новоязу*. (Az orosz újbeszél nyelv szótára). <https://www.ukraïner.net/slovar-ros-novoiaza/>. Utolsó elérés: 2024.04.16.

⁷⁰Обращение Президента Российской Федерации 2022.02.24. (Az Orosz Föderáció elnökének beszéde.) <http://kremlin.ru/events/president/news/67843>. Utolsó elérés: 2024.04.17.

⁷¹Рощина, О. (2022). *Путін пригрозив Заходу ядерною зброєю: "Це не блеф"*. (Putyin nukleáris fegyverekkel fenyegeti a Nyugatot: Putyin: "Ez nem blöff") Українська Правда. <https://www.pravda.com.ua/news/2022/09/21/7368403/>. Utolsó elérés: 2024.04.17.

⁷²Reuters. (2022). Kremlin spokesman: Russia would use nuclear weapons only in case of 'threat to existence of state'. <https://www.reuters.com/world/kremlin-spokesman-russia-would-use-nuclear-weapons-only-case-threat-existence-2022-03-28/>.

támadniuk az Egyesült Királyságot „Poszeidon” nukleáris rakétákkal, illetve kijelentette, hogy Oroszországnak meg kell mutatnia a világnak, készen áll a nukleáris fegyverek bevetésére. Amikor Szolovjov műsorában Andrej Szidorov politológus ellenvetéseket fogalmazott meg, azzal érvelve, hogy az Egyesült Államok is tisztában van Oroszország képességeivel, Szolovjov válaszolt:

„Az amerikaiak kételkednek. Az amerikaiak nem csak kételkednek, de meg vannak győződve arról, hogy mi nem fogjuk bevetni. Ezért győzte meg Blinken Biden elnököt, hogy jóváhagyja az F-16-os vadászgépek szállítását.” Szolovjov azt is hangoztatta, hogy a nukleáris fegyverek európai bevetése esetén nem várható válasz. „Ezért kell nukleáris fegyverekkel támadnunk őket, és nyugodtan nézni, ahogy kétségeik eltűnnek az arcukról” - mondta a propagandista.⁷³

Az a narratíva, miszerint Oroszország nukleáris fegyvereket használna, ha Ukrajna megpróbálná visszafoglalni a Krímet, többször is megerősödött. Medvegyev nem egyszer erősített rá az álláspontra, azzal érvelve, hogy egy hasonló forgatókönyv Oroszország területi integritását és nemzetbiztonságát is sértené.⁷⁴ Medvegyev fenyegetései minden határt túllépnek, nem egyszer fenyegette például Franciaországot, Németországot, de külön emlegeti Nagy-Britanniát is, és azzal fenyeget, hogy el fogja süllyeszteni Londont a „tengeri mélységbe”. „*Britannia volt, jelenleg is az és a jövőben is örök ellenségünk lesz.*”⁷⁵

Az orosz propagandisták szerint Oroszország legfőbb ellenségei közé tartozik a NATO, a nyugati világ, de ahogy látjuk, elrettentik őket az Egyesült Államok, illetve az Egyesült Királyság is. Az utóbbi két országot sokszor lekezelően „angolszászoknak” nevezik és szinte mindent rajtuk akarnak számonkérni.

Svédország és Finnország NATO-hoz való csatlakozásának lehetősége is arra készítette Putyint, hogy figyelmeztetést tegyen: kijelentette, hogy nukleáris fegyverzetüket megerősítik,

⁷³Бачевська, А. (2023). Соловйов закликає "довбати ядерною зброєю" через передачу України F-16. (Szolovjov "atomfegyverekkel való támadásra" szólítja fel az orosz kormányt az F-16-osok Ukrajnának történő átadása miatt). Уніан. [https://www.unian.ua/russianworld/solovyov-zaklikav-dovbati-yadernoyu-zbroye-yu-cherez-peredachu-ukrajini-f-16-](https://www.unian.ua/russianworld/solovyov-zaklikav-dovbati-yadernoyu-zbroye-yu-cherez-peredachu-ukrajini-f-16-video-12271494.html)

video-12271494.html. Utolsó elérés: 2024.04.16.

⁷⁴Жерновська, Л. (2023). Медведєв погрожує застосувати ядерну зброю, якщо Україна спробує повернути Крим. (Medvegyev atomfegyverrel fenyegetőzik, abban az esetben, ha Ukrajna megpróbálja visszavenni Krímet) Уніан. <https://www.unian.ua/russianworld/medvedyev-pogrozhuje-zastosuvati-yadernu-zbroyu-yakshcho-ukrajina-sprobuje-povernuti-krim-12191142.html>. Utolsó elérés: 2024.04.16.

⁷⁵Ставська, Я. (2023). Медведєв вийшов з "бодуна": погрожує втопити Британію у морській безодні, а в Берліні провести парад. (Medvegyev nincs a helyzet magaslatán: azzal fenyegetőzik, hogy tengerbe fojtja Nagy-Britanniát, és parádét tart Berlinben). Уніан. <https://www.unian.ua/russianworld/medvedyev-roziyshovsya-pogrozhuje-vtopiti-britaniyu-v-morskiy-bezodni-a-v-berlini-provesti-parad-12228075.html>. Utolsó elérés: 2024.04.16.

amennyiben ezek az országok csatlakoznak a szervezethez. Dmitrij Medvegyev továbbment és kijelentette, hogy nukleáris fegyvereket telepítenének Kalinyingrádban, ha a fent említett államok csatlakoznak a szövetséghez.⁷⁶

2023 márciusában Oroszország bejelentette, hogy taktikai nukleáris fegyvereket telepít Fehéroroszországba. A Szovjetunió összeomlása óta ez az első alkalom, hogy Oroszország nukleáris fegyvereket telepít külföldre. Szerintük ez közvetlenül nem sérti a nukleáris fegyverek elterjedésének megakadályozásáról szóló szerződést (NPT), egyesek szerint ez a döntés, akárcsak a NATO nukleáris fegyverek megosztásáról szóló szerződés, sérti a szerződés szellemét.

Az Egyesült Államok és a NATO "felelőtlenségnek" minősítette Oroszországnak az ukrajnai konfliktus nyomán fokozódó nukleáris retorikáját. Kína óvatosságra szólított fel, és kijelentette, hogy ellenezni kell a nukleáris fegyverek használatát vagy a fegyverek bevetésével való fenyegetést.⁷⁷

Putyin egyik legfrissebb interjújában, 2024 márciusában, azt állította, hogy az orosz nukleáris fegyver triáda fejlettebb, mint az Egyesült Államoké, és hogy továbbra is készen állnak a bevetésre, de csak abban az esetben, amennyiben az amerikai nagyhatalom kezdi a háborút. Arra a kérdésre, hogy tervben volt-e az atomfegyverek használata az orosz–ukrán háború során azt válaszolta:

„Nem volt szükség erre, mivel a front nem omlott össze, hanem az orosz csapatok a tervek szerint hagyták el Herszont”.⁷⁸

⁷⁶Сидоркова И. & Химшиавили, П. (2022). *Россия пригрозила Финляндии и Швеции последствиями за вступление в НАТО*. (Oroszország következményekkel fenyegette meg Finnországot és Svédországot a NATO-csatlakozás miatt). RBC. <https://www.rbc.ru/politics/14/04/2022/6257d6149a7947907c8176dd>. Utolsó elérés: 2024.04.19.

⁷⁷Mills, C. (2023). Russia's use of nuclear threats during the Ukraine conflict. *House of Commons Library*.

⁷⁸AKIpress news. (2024). *Интервью Путина Дмитрию Киселеву | Полная запись*. (Vlagyimir Putyin interjúja Dmitrij Kiszeljovval). <https://www.youtube.com/watch?v=f2lcEbuf2Ck>. Utolsó elérés: 2024.04.17.

5. A nukleáris tabu megszegésének következményei

Ahogy a dolgozat elején említettem, a nukleáris tabuval kapcsolatos „kölcsonös megsemmisítés elve” szerint egy atomháború teljes pusztuláshoz, a világ végéhez vezetne. Ebben a fejezetben egy esetleges nukleáris háború következményeit szeretném ismertetni, főképpen George H. Quester tanulmányára támaszkodva.

A legrosszabb esetben a tabu megtörése egy termonukleáris harmadik világháborúhoz vezetne, ami után sosem tudna visszaállni az emberi élet a Földön. Optimisztikusabb becslések szerint, amennyiben a nukleáris tabu megszakadna, az azonnali és közvetlen következmények mellett hosszútávú geopolitikai és társadalmi hatásokkal is járna. Egy ilyen esemény megrendítené a nemzetközi közösség bizalmát, destabilizálná a regionális biztonsági rendszereket és újraértékelné a nukleáris fegyverekkel kapcsolatos normákat és szabályokat. A megszegés a nukleáris fegyverek elterjedésének új hullámát indíthatná el, ami fokozná a globális fegyverkezési versenyt és növelné a véletlenszerű vagy szándékos nukleáris konfliktus kockázatát.⁷⁹

Ahogy láthatjuk, a nukleáris tabu megszegése rendkívül súlyos következményekkel járna minden egyes szereplő számára, a legkedvezőbb forgatókönyv is a feje tetejére fordítaná az egész globális rendet, ahogy mi azt most ismerjük. A nemzetközi közösségnek egységes frontot kell képeznie és eredményes, határozott válaszlépéseket kell tennie, legyen szó az általam vizsgált Oroszországról vagy bármelyik másik országról.

⁷⁹Quester, G. H. (2005). If the Nuclear Taboo Gets Broken. *Naval War College Review*, 58(2), 70–92. <http://www.jstor.org/stable/26394183>

Konklúzió

Dolgozatomban az orosz kommunikáció megértésére törekedtem, annak érdekében, hogy minél jobban átlássam a nukleáris fenyegetéseik jellegét. Több konkrét szereplő megnyilatkozásait tekintettem át, fókuszban az orosz elnökkel, Vlagyimir Putyinnal.

Kutatásom alatt arra lettem figyelmes, hogy a témában azok a szerzők, akik nem kapcsolódnak közvetlenül Oroszországhoz, gyakran hibásan adják át az orosz narratívákat, eufemizmusokat használva. Tanulmányokban saját fordításokat alkalmaztam, és igyekeztem a minél pontosabb információ átadásra, illetve mindig vissza kellett nyúlnom az eredeti kinyilatkozásokhoz. Megfigyeléseim szerint, a Nyugaton nem mindig ismerik fel, mekkora veszélyt jelent Oroszország propagandája, valamint a provokáció-mentes attitűd, amit alkalmaznak a nyugati politikusok Oroszország felé intézett kommunikációjukban. A történelem során láthattuk, hogy az agresszor békéltetése és alábecsülése szinte soha nem vezet a konfliktusok megoldásához.

Továbbra is hangsúlyozni szeretném az orosz kommunikáció abszurditását és veszélyét, mivel ahogy láthatjuk, rendkívül komplex eszközöket használnak az információs háború során, amelyek aktívan befolyásolják mind a saját lakosságukat, mind Ukrajna nyugati szövetségeseit.

A dolgozat bevezetésében megfogalmazott felvetésemet jelen tanulmány keretein belül megerősítem, az orosz fenyegetésekkel teli kommunikáció az orosz–ukrán háború alatt valóban veszélyezteti a nukleáris tabut és új szintre emeli az erodálását.

Ha összehasonlítjuk Donald Trump és Vlagyimir Putyin kommunikációját, azt figyelhetjük meg, hogy míg az amerikai elnök esetében csak ő maga tett meggondolatlan nyilatkozatokat, addig Oroszországban a nukleáris fenyegetéseknek rendszeres jellegük van, a kommunikáció összes szereplője megerősíti azokat. Bár a putyini retorikához a világ már nagyjából „hozzászokott”, Trump kijelentései abban az időben új kihívásokat vontak maguk után, főleg Barack Obama nonprolifrációs próbálkozásait követően.

Összességében Oroszország kommunikációja ahhoz vezet, hogy a nukleáris tabu súlya egyre inkább csökken, a túlzott ismétlődés miatt az emberek nem fogják fel akkora veszélyként a nukleáris fegyvereket, az orosz nép még akár ünneplné is az Ukrajna elleni bevetésüket. Minél messzebbre kerülünk időben a Hirosima és Nagaszakiban bekövetkezett tragikus eseményektől, az emberek elfelejtik, hogy mekkora veszéllyel járna a nukleáris fegyver

alkalmazása. Hiszen köztudott, hogy a felejtésnek lényeges szerepe van a politikában, segít megerősíteni az államhatalmat és az elképzeléseiket.⁸⁰

Az orosz propaganda keltette fenyegetések hatalmas hatással vannak Ukrajna segítésére a nyugati partnerek által. A többszörös fenyegetések mind felénk, mind Ukrajna felé egyre több aggodalmat kelt a szövetségesekben, emiatt a legtöbben igyekeznek egy provokáció-mentes attitűdöt alkalmazni a háború alatt. A fenyegetések súlyossága és a retorika agresszivitása feszültséget teremt és növeli a nemzetközi konfliktusok kockázatát, mivel provokatív és destabilizáló hatással bírnak. Ezen kívül a pszichológiai nyomásgyakorlás befolyásolja a közvéleményt, az egész emberiséget veszélyezteti, aminek következtében növekszik a szorongás mértéke.

A téma összetettsége miatt további kutatások szükségesek a témában, de reménykedem, hogy dolgozatommal érdemben hozzájárulhatok az erről szóló diskurzushoz. Úgy vélem beszélnünk kell erről a témáról és tovább kell kutatni ezt a kérdést.

⁸⁰ Gyáni G. (2022). A felejtés a hatalom titka. *Targum, 1*, 30-48.

Irodalomjegyzék

- Ajir, M., & Vailliant, B. (2018). Russian Information Warfare: Implications for Deterrence Theory. *Strategic Studies Quarterly*, 12(3), 70–89. <http://www.jstor.org/stable/26481910>
- AKIpress news. (2024). *Интервью Путина Дмитрию Киселеву | Полная запись.* (Vlagyimir Putyin interjúja Dmitrij Kiszeljovval). <https://www.youtube.com/watch?v=f2lcEbuf2Ck>. Utolsó elérés: 2024.04.17.
- Aljazeera. *Timeline of North Korea's nuclear tests.* (2017). <https://www.aljazeera.com/news/2017/9/3/timeline-of-north-koreas-nuclear-tests>. Utolsó elérés: 2024.04.14.
- Allison, G. (2012) "What Happened to the Soviet Superpower's Nuclear Arsenal? Clues for the Nuclear Security Summit." *HKS Faculty Research Working Paper Series* RWP12-038.
- Andreasen S., Chalmers M., & Williams I. (2010). NATO and Nuclear Weapons Is a New Consensus Possible? *Royal United Services Institute*.
- Arcanum. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/TenyekKonyve-tenyek-konyve-1/nato-16647/natovarsoi-szerzodes-parhuzamos-tortenet-17605/parhuzamos-tortenet-iv-176E7/amerikai-szovjet-orosz-megallapodasok-17733/start-i-megallapodas-1774C/>. Utolsó elérés: 2024.04.13.
- BBC News. (2022). *"Жест доброй воли": как Украина и Россия прокомментировали уход российских войск с о.Змеиный.* ("Egy jóindulatú gesztus": így kommentálta Ukrajna és Oroszország az orosz csapatok kivonását a Zmijiniy szigetről). <https://www.bbc.com/russian/media-62004280>. Utolsó elérés: 2024.04.16.
- BBC News. (2022). *Putin threats: How many nuclear weapons does Russia have?* <https://www.bbc.com/news/world-europe-60564123>. Utolsó elérés: 2024.04.16.
- BBC. (2014). *Новый министр обороны Украины обещает вернуть Крым.* (Ukrajna új védelmi minisztere Krím visszafoglalását ígéri). https://www.bbc.com/russian/international/2014/07/140703_ukraine_heletei_minister. Utolsó elérés: 2024.04.16.

BBC. (2018). *Путин про рай и агрессоров: "Мы как мученики попадем в рай, а они просто сдохнут"*. (Putyin a Mennyországról és az agresszorokról: "Mi, mint mártírok a Mennyországba jutunk, míg ők csak megdöglenek".) <https://www.youtube.com/watch?v=IJchFG8bYFk>. Utolsó elérés: 2024.04.16.

BBC. (2022). *Москва заявила о разработке в Украине биологического и химического оружия. Что не так с этим обвинением?* (Moszkva azt állítja, hogy Ukrajna biológiai és vegyi fegyvereket fejleszt. Mi a baj ezzel a váddal?). <https://www.bbc.com/russian/news-60709478.amp>. Utolsó elérés: 2024.04.16.

Bolt, N., Daukšas, V., Fridman, O., Kubs, J., Michalowska, A., Michlin-Shapir, V., Levin, M., Urbanavičiūtė, K., Venclauskienė, L., Winter, C. (2023). *Kremlin Communication Strategy for Russian Audiences Before and After the Full-Scale Invasion of Ukraine*. Riga: *NATO Strategic Communications Centre of Excellence*.

Borda, A. Z. (2022). *The Conversation. Ukraine war: what is the Budapest Memorandum and why has Russia's invasion torn it up?* <https://theconversation.com/ukraine-war-what-is-the-budapest-memorandum-and-why-has-russias-invasion-torn-it-up-178184>. Utolsó elérés: 2024.04.13.

Britannica, T. Editors of Encyclopaedia. *Mutual assured destruction*. (2024). Britannica. <https://www.britannica.com/topic/mutual-assured-destruction>. Utolsó elérés: 2024.04.11.

Britannica, T. Editors of Encyclopaedia. *Strategic weapons system*. (2023.12.10). Britannica. <https://www.britannica.com/technology/strategic-weapons-system>. Utolsó elérés: 2024.04.11.

Chang, G.G. (2014). *Putin Threatens Nuclear War Over Ukraine*. Daily Beast. <https://www.thedailybeast.com/putin-threatens-nuclear-war-over-ukraine>. Utolsó elérés: 2024.04.16.

Chiampan, A. (2018). *SALT Treaty*. The Encyclopedia of Diplomacy, G. Martel (Ed.). <https://doi.org/10.1002/9781118885154.dipl0248>

Correll, J. T. (2013). *The Decade of Détente: To the dismay of Henry Kissinger, his masterpiece*. *AIR FORCE Magazine*.

Defence Threat Reduction Agency. *Corporate Threat Reduction Directorate*. <https://www.dtra.mil/About/Mission/Cooperative-Threat-Reduction/>. Utolsó elérés: 2024.04.12.

Dr. Zoomie. (2023). *Tactical vs. Strategic Nuclear Weapons: What is the Difference?* Nevada Technical Associates, Inc. <https://www.ntanet.net/tactical-vs-strategic-nuclear-weapons-what-is-the-difference/>. Utolsó elérés: 2024.04.11.

Eric E. Holdeman (2022). *What Are Tactical Nuclear Weapons?* (2022). Government Technology. <https://www.govtech.com/em/emergency-blogs/disaster-zone/what-are-tactical-nuclear-weapons>. Utolsó elérés: 2024.04.11.

Free Russia Foundation. <https://www.4freerussia.org/putins-cult-of-personality/>. Utolsó elérés: 2024.04.15.

Gessen, M. (2022). *Inside Putins Propaganda Machine*. The New Yorker. <https://www.newyorker.com/news/annals-of-communications/inside-putins-propaganda-machine>. Utolsó elérés: 2024.04.16.

Gyáni G. (2022). A felejtés a hatalom titka. *Targum*, 1, 30-48.

Hoffmann, S. (1981). NATO and Nuclear Weapons: Reasons and Unreason. *Foreign Affairs*, 60(2), 327–346. <https://doi.org/10.2307/20041083>

ICAN. (2023). Which countries have nuclear weapons? https://www.icanw.org/nuclear_arsenals. Utolsó elérés: 2024.04.13.

ICAN. Nuclear Weapons History. https://www.icanw.org/nuclear_weapons_history. Utolsó elérés: 2024.04.19.

iPress. (2024). *Кремль успішно застосовує рефлексивний контроль проти Заходу. Ведуться не всі, але Україні від того не легше* (A Kreml sikeresen alkalmazza a reflexív kontrollt a Nyugat ellen. Nem mindenkit tudnak meggyőzni, de ez nem könnyíti meg Ukrajna helyzetét).

https://ipress.ua/articles/kreml_uspishno_zastosovuie_refleksyvnyy_kontrol_proty_zahodu_vedutsya_ne_vsi_ale_ukraini_vid_togo_ne_legshe_fillips_obrayen_354546.html.

Utolsó elérés: 2024.04.16.

Jervis, R. (1982). Deterrence and Perception. *International Security*, 7(3), 3–30.
<https://doi.org/10.2307/2538549>

Keck, Z. (2014). *Russia Threatens Nuclear Strikes Over Crimea*. The Diplomat.
<https://thediplomat.com/2014/07/russia-threatens-nuclear-strikes-over-crimea/>. Utolsó
elérés: 2024.04.16.

Kerr, P. K. (2009). Iran's Nuclear Program: Status.

Linden M., & Wilkes. G. R. (2022) *Putin: the psychology behind his destructive leadership – and how best to tackle it according to science*. The Conversation.
<https://theconversation.com/putin-the-psychology-behind-his-destructive-leadership-and-how-best-to-tackle-it-according-to-science-179823>. Utolsó elérés: 2024.04.15.

Meduza. (2023). *Маргарита Симоньян предложила взорвать ядерную бомбу над Сибирью — это будет «ультиматум» Западу*. (Margarita Simonyan azt javasolta, hogy egy atombomba felrobbantása Szibéria felett "ultimátum" lenne a Nyugatnak.)
<https://meduza.io/feature/2023/10/04/margarita-simonyan-predlozhila-vzorvat-yadernuyu-bombu-nad-sibiryu-chtoby-napugat-zapad>. Utolsó elérés: 2024.04.15.

Merriam Webster. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/newspeak>. Utolsó elérés: 2024.04.16.

Mills, C. (2023). Russia's use of nuclear threats during the Ukraine conflict. *House of Commons Library*.

Mónica Chinchilla Adell. *The bequest of the nuclear tests: between the scientific development and the humanitarian disaster*. (2023) Universidad de Navarra.
<https://en.unav.edu/opinion/-/contents/29/08/2023/el-legado-de-los-ensayos-nucleares-entre-el-desarrollo-cientifico-y-el-desastre-humanitario/content/CnBM7sduyZOb/59999704>. Utolsó elérés: 2024.04.12.

National Park Service. Strategic Arms Reduction Treaty of 1991.
<https://www.nps.gov/articles/start-treaty-1991.htm>. Utolsó elérés: 2024.04.13.

Nietzel, B. (2016). Propaganda, psychological warfare and communication research in the USA and the Soviet Union during the Cold War. *History of the Human Sciences*, 29(4-5)

Office of the Historian, *Foreign Service Institute. United States Department of State*. The Berlin Airlift, 1948–1949. <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/berlin-airlift>. Utolsó elérés: 2024.04.12.

Oliker, O. (2015). Russia's New Military Doctrine: Same as the Old Doctrine, Mostly. *RAND Corporation*. <https://www.rand.org/pubs/commentary/2015/01/russias-new-military-doctrine-same-as-the-old-doctrine.html>. Utolsó elérés: 2024.04.15.

Paul C. & Matthews M. (2016) The Russian “Firehose of Falsehood” Propaganda Model: Why It Might Work and Options to Counter It. *RAND Corporation*.

Paul T. V. (2010). Taboo or tradition? The non-use of nuclear weapons in world politics. *Review of International Studies*, 36(4), 853-863.

President of Russia. <http://en.kremlin.ru>. Utolsó elérés: 2024.04.15.

Quester, G. H. (2005). If the Nuclear Taboo Gets Broken. *Naval War College Review*, 58(2), 70–92. <http://www.jstor.org/stable/26394183>

Reuters. (2022). Kremlin spokesman: Russia would use nuclear weapons only in case of 'threat to existence of state'. <https://www.reuters.com/world/kremlin-spokesman-russia-would-use-nuclear-weapons-only-case-threat-existence-2022-03-28/>.

Sagan, S. D. (1996). Why Do States Build Nuclear Weapons?: Three Models in Search of a Bomb. *International Security*, 21(3), 54–86. <https://doi.org/10.2307/2539273>

Schwarz, J. (2022). *Does Elon Musk know Trump could have started nuclear war via Twitter in 2018?* The Intercept. <https://theintercept.com/2022/05/14/twitter-elon-musk-trump-nuclear-war-north-korea/>. Utolsó elérés: 2024.04.19.

Smith-Spark, L. (2015). *Russia was ready to put nuclear forces on alert over Crimea, Putin says*. CNN World. <https://edition.cnn.com/2015/03/16/europe/russia-putin-crimea-nuclear/index.html>. Utolsó elérés: 2024.04.16.

Snegovaya M. (2015). Putin’s Information Warfare in Ukraine: Soviet Origins of Russia’s hybrid warfare. *Russia Report*.

Tannenwald N. (2018). The Vanishing Nuclear Taboo? *Foreign Affairs*, 97(6), 16-24.

Tannenwald, N. (1999). The Nuclear Taboo: The United States and the Normative Basis of Nuclear Non-Use. *International Organization*, 53(3), 433–468. <http://www.jstor.org/stable/2601286>.

Tannenwald, N. (2007). The Korean War: the emerging taboo. *The Nuclear Taboo: The United States and the Non-Use of Nuclear Weapons Since 1945*. 115–154. Cambridge University Press.

The White House. Barack Obama. <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/remarks-president-barack-obama-prague-delivered>. Utolsó elérés: 2024.04.14.

TV Rain Newsroom. (2023). *Vladimir Solovyov: Russia's Genocidal TV Host*. <https://www.youtube.com/watch?v=sKgc9pLTDP8>. Utolsó elérés: 2024.04.15.

Ukrainer. (2022). *Словарь российского новояза*. (Az orosz újbeszél nyelv szótára). <https://www.ukrainer.net/slovar-ros-novoiaza/>. Utolsó elérés: 2024.04.16.

United Nations. Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT). <https://disarmament.unoda.org/wmd/nuclear/npt/text/>. Utolsó elérés: 2024.04.15.

Wasiura, M. (2023). The Trick to Understanding Kremlin Propaganda. *Newsweek*. <https://www.newsweek.com/trick-understanding-kremlin-propaganda-1832209>. Utolsó elérés: 2024.04.15.

Wolfsthal, J. (2017). How Will Trump Change Nuclear Weapons Policy? *Arms Control Today*, 47(9), 6–12. <https://www.jstor.org/stable/90015577>

Wolfsthal, J. B., Chuen, C.-A., & Daughtry, E. E. (Eds.). (2001). Russian Nuclear Weapons. *Nuclear Status Report* (pp. 1–36)

Бачевська, А. (2023). *Соловйов закликав "довбати ядерною зброєю" через передачу Україні F-16*. (Szolovjov "atomfegyverekkel való támadásra" szólítja fel az orosz kormányt az F-16-osok Ukrajnának történő átadása miatt). Уніан. <https://www.unian.ua/russianworld/solovyov-zaklikav-dovbati-yadernoyu-zbroyeyu-cherez-peredachu-ukrajini-f-16-video-12271494.html>. Utolsó elérés: 2024.04.16.

"Военная доктрина Российской Федерации" (утв. Президентом РФ 25.12.2014 N Пр-2976).) ("Az Orosz Föderáció katonai doktrínája" (jóváhagyta az Orosz Föderáció elnöke

2014.12.25. N Pr-2976). https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_172989/.
Utolsó elérés: 2024.04.15.

Жерновська, Л. (2023). *Медведев погрожує застосувати ядерну зброю, якщо Україна спробує повернути Крим.* (Medvegyev atomfegyverrel fenyegetőzik, abban az esetben, ha Ukrajna megpróbálja visszavenni Krímet) Уніан. <https://www.unian.ua/russianworld/medvedyev-pogrozhuye-zastosuvati-yadernu-zbroyu-yakshcho-ukrajina-sprobuye-povernuti-krim-12191142.html>. Utolsó elérés: 2024.04.16.

Иван Половинин. (2023). *В России окрестили власти Украины сатанистами.* Газета.ru <https://m.gazeta.ru/amp/politics/news/2023/10/19/21535585.shtml>. Utolsó elérés: 2024.04.16.

Информационное агентство БелТА. (2022). *Лукашенко: Украина никогда с нами не будет воевать, ведь война продлится максимум три-четыре дня!* (Lukasenka: Ukrajna sosem fog velünk harcolni, mivel a háború maximum három-négy napig fog tartani!). <https://www.youtube.com/watch?v=Kb9jgyJskGE&t=5s>. Utolsó elérés: 2024.04.16.

Настоящее Время. (2022). *Команда Навального нашла еще две виллы телеведущего Владимира Соловьева в Италии.* (Navalnij csapata újabb két villát talált Vlagyimir Szolovjov tévés műsorvezetőnek Olaszországban). <https://www.currenttime.tv/a/komanda-navalnogo-nashla-yeshche-dva-osobnyaka-solovyeva/31752480.html>. Utolsó elérés: 2024.04.19.

Обращение Президента Российской Федерации 2022.02.24. (Az Orosz Föderáció elnökének beszéde.) <http://kremlin.ru/events/president/news/67843>. Utolsó elérés: 2024.04.17.

Обращение Президента Российской Федерации. (Az Orosz Föderáció elnökének beszéde.) 2022.02.24. <http://kremlin.ru/events/president/news/6784>. Utolsó elérés: 2024.04.15.

Потехін, О.В. & Метельова, Т.О. (2019). *Формування «ядерного табу». Політичні проблеми міжнародної безпеки у сфері протидії розповсюдженню ядерної зброї, (А*

"nukleáris tabu" kialakulása. A nemzetközi biztonság politikai problémái a nukleáris proliferáció elleni küzdelem során). 114-118.

Рощіна, О. (2022). *Путін пригрозив Заходу ядерною зброєю: "Це не блеф"*. (Putyin nukleáris fegyverekkel fenyegeti a Nyugatot: Putyin: "Ez nem blöff") Українська Правда. <https://www.pravda.com.ua/news/2022/09/21/7368403/>. Utolsó elérés: 2024.04.17.

Сидоркова И. & Химшиавили, П. (2022). *Россия пригрозила Финляндии и Швеции последствиями за вступление в НАТО*. (Oroszország következményekkel fenyegette meg Finnországot és Svédországot a NATO-csatlakozás miatt). RBC. <https://www.rbc.ru/politics/14/04/2022/6257d6149a7947907c8176dd>. Utolsó elérés: 2024.04.19.

Ставська, Я. (2023). *Медведев вийшов з "бодуна": погрожує втопити Британію у морській безодні, а в Берліні провести парад*. (Medvegyev nincs a helyzet magaslatán: azzal fenyegetőzik, hogy tengerbe fojtja Nagy-Britanniát, és parádét tart Berlinben). Уніан. <https://www.unian.ua/russianworld/medvedyev-roziyshovsya-pogrozhuye-vtopiti-britaniyu-v-morskiy-bezodni-a-v-berlini-provesti-parad-12228075.html>. Utolsó elérés: 2024.04.16.

Труш, К. (2022). *Покликання брехати і красти: що відомо про головну кремлівську пропагандистку Маргариту Симоньян*. (Hazugság és lopás mint hivatás: mit tudunk Margarita Simonyanról, a Kreml főpropagandistájáról). ТСН. <https://tsn.ua/lady/news/obschestvo/poklikannya-brehati-i-krasti-scho-vidomo-pro-golovnu-kremlivsku-propagandistku-margaritu-simonyan-2025571.html>. Utolsó elérés: 2024.04.19.

Указ Президента РФ от 05.02.2010 N 146 "О Военной доктрине Российской Федерации". (Az Orosz Föderáció elnökének 2010.02.05-i N 146. számú rendelete "Az Orosz Föderáció katonai doktrínájának jóváhagyásáról"). <https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=LAW&n=97325#YSzLv9UNcHv5BEnT>. Utolsó elérés: 2024.04.15.

Указ Президента РФ от 21.04.2000 N 706 "Об утверждении Военной доктрины Российской Федерации". (Az Orosz Föderáció elnökének 2000.04.21-i N 706. számú

rendelete "Az Orosz Föderáció katonai doktrínájának jóváhagyásáról".)
<https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=EXP&n=217483#yKrMv9UUBwkhoRm71>. Utolsó elérés: 2024.04.15.